

16+

Новыя медыя:
паляванне
на фэйкі
стар. 5

Пісьменнік,
малады
назаўсёды
стар. 10

Светлыя
далягляды
«Арт-Мінска»
стар. 12

Спляценне маладосці і сцэны

Уладальнік Гран-пры фестывалю «Тэатральны куфар, БДУ — 2018» — тэатр «Карман» (Кемерава) са спектаклем «Іншыя».

Дзесяцігоддзямі тэатру прадракаюць хуткую пагібель, успрымаючы як рудымент сучаснага мастацтва. Супярэчыць гэтаму сцэнарыю як мінімум адзін факт: кожнае маладое пакаленне імкнецца спасцігнуць акцёрскую прафесію, адтачыць майстэрства, стаць часткай храма Мельпамены, мастацтва тут і зараз... Зліццё і перапляценне маладосці і сцэны заўсёды лічылася прыкладам неверагоднага сімбіёзу, здольнага даць свету новыя імёны. Магчыма, менавіта таму тэатр у цэлым, фестывалі і асобныя пастаноўкі дагэтуль можна лічыць зладжаным механізмам, транслятарам гісторый вечных і сучасных.

Міжнародны фестываль студэнцкіх і маладзёжных тэатраў «Тэатральны куфар», які праходзіць у сталіцы ўжо 17-ы раз, — якая тая пляцоўка, дзе асноўным рухавіком з'яўляюцца перапоўненыя ідэямі і энтузіязмам юнакі і дзяўчаты. «Традыцыі. Пошук. Эксперымент» — нязменны слоган фесту, місія якога ў тым, каб прадставіць сучасны маладзёжны тэатр ва ўсіх яго праявах.

Фота з афіцыйнай старонкі фестывалю ў vk.com.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 1046

«ЛІМ»-акцэнт

Пашана. Дзяржаўных узнагарод удастоены больш за 60 прадстаўнікоў розных сфер дзейнасці. Адпаведны ўказ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падпісаў 1 снежня. Так, за слугі члена Беларускага саюза архітэктараў Вальмена Аладава адзначаны ордэнам Францыска Скарыны. У адпаведнасці з указам ганаровае званне заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь прысвоена мастацкаму кіраўніку эстраднага аддзялення ўзорна-паказальнага аркестра ансамбля Інстытута пагранічнай службы Алегу Сямёнаву. Заслужаным дзеячам мастацтваў Беларусі стала выкладчык народнага (характэрнага) і беларускага танца Беларускай дзяржаўнай харэаграфічнай гімназіі-каледжа Ніна Дзьзячэнка.

Віншаванне. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста РСФСР Генадзя Хазанаву з 75-годдзем. «Вы стварылі мноства цудоўных вобразаў, напоўненых аптымізмам і творчай энергіяй. Кожная сустрэча з Вамі для мільёнаў паклоннікаў з'яўляецца сапраўдным святам гумару і добрага настрою, — гаворыцца ў віншаванні. — Упэўнены, ваша творчасць і далей будзе дарыць радасць, садзейнічаць умацаванню дружбы паміж нашымі краінамі на ніве культуры і мастацтва».

СМІ. Прэс-канферэнцыя «Мова беларускіх класікаў і грамадства Web 4.0: узаемадзеянне і трансфармацыя, папулярныя і ў СМІ» пройдзе 10 снежня ў прэс-цэнтры Дома прэсы. Падчас мерапрыемства адбудзецца ўзнагароджанне пераможцаў Рэспубліканскага конкурсу сярод журналістаў і сродкаў масавай інфармацыі на найлепшае асвятленне пытанняў міжнацыянальных і міжканфесійных адносін, міжкультурнага дыялогу ў Беларусі і супрацоўніцтва з суайчыннікамі за мяжой. У мерапрыемстве прымуць удзел прадстаўнікі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Апарату Упаўнаважанага па справах рэлігіі і нацыянальнасцей, Адміністрацыі парка высокіх тэхналогій.

Конкурс. Падведзены вынікі інтэрактыўнага радыёконкурсу чыталінікаў «Быў. Ёсць. Буду» да 90-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча і 95-годдзя Беларускага радыё. Такая інфармацыя з'явілася на сайце канала «Культура», дзе і праходзіла галасаванне. Удзел у конкурсе прынялі каля 100 выканаўцаў розных узростаў з усяёй Беларусі. У паўфінал выйшлі 55 чалавек і калектываў. Па выніках інтэрактыўнага судзейства 1-е месца заняў Іван Гаўрылін з Мінска, 2-е — Анастасія Казлоўская з Ваўкавыска, 3-е — Дзіяна Чарнуха з Дзятлаўскага раёна. Акрамя таго, пераможцаў выбіраў і прафесійнае журы, у склад якога ўвайшлі актёры і майстры радыёвяшчання. Сярод іх — заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Рагаўцоў, педагог па сцэнічнай мове Алена Акулёнак, рэжысёр Беларускага радыё Ліка Пташук ды іншыя. «Наш праект выйшаў за межы Беларусі і звярнуў на сябе ўвагу чыталінікаў з Украіны. Аднак, згодна з умовамі, яны не маглі ўдзельнічаць у спаборніцтвах. Тым не менш гэтая акалічнасць натхніла на ідэю правесці новыя творчыя праекты ў міжнародным фармаце», — адзначыў Уладзімір Трацянок, дырэктар канала «Культура».

Праект. Персанальная выстаўка мастака па касцюмах, члена Беларускага саюза мастакоў Наталлі Смаляк «Скрозь час» адкрылася ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры», паведамляе БелТА. У экспазіцыі прадстаўлены сучасныя сцэнічныя касцюмы ў стылі гістарычных убораў XVI—XVII стагоддзяў. Гэтая частка выстаўкі складаецца з трох калекцый — «Чорная Панна», «Белая Панна» і «Шляхецкі скарб». «Паколькі гэта сцэнічныя касцюмы, то для іх стварэння выкарыстоўваліся сучасныя матэрыялы і аблегчаныя канструкцыі, каб акцёрам было зручна», — адзначыла Наталля Смаляк. Прадстаўлены і касцюмы, распрацаваныя на аснове беларускіх народных і вясельных убораў. Серыі адзення «Адлюстраванне» і «Паляцела птушачка» выкананы ў тэхніцы ручнога рамеснага ткацтва, але стылізаваны пад сучаснасць.

Кнігавыданне. Фотаальбом «Зямля і неба Фердынанда Рушчыца» выйшаў у выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі». Больш за 100 твораў мастака, якія ўвайшлі ў выданне, цяпер захоўваюцца ў вядучых мастацкіх музеях многіх краін: Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, нацыянальных музеяў у Варшаве і Кракаве, Літаратурным музеі імя Адама Міцкевіча ў Варшаве, Львоўскай нацыянальнай галерэі мастацтваў імя Б. Р. Вазніцкага, Літоўскім мастацкім музеі, Рускім музеі ў Санкт-Пецярбургу, а таксама ў прыватным архіве сям'і Ф. Рушчыца. Уступны артыкул аб жыцці і творчай дзейнасці мастака напісаны кіраўніком музея Уладзімірам Пракапцовым. Тэкставая частка кнігі прадстаўлена на трох мовах — беларускай, рускай і англійскай.

Афіцыйныя падзеі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

актуальна

3 позіркаў у будучыню

У Гомельскай вобласці арганізоўваюцца дыялога-выя пляцоўкі для прапаноў па ўнясенні змяненняў у Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь. Адна з такіх пляцовак працуе ў Грамадска-культурным цэнтры Гомеля. У адзін з дзён тут абмеркавалі пытанні ўдасканалення дзейнасці культуры, дзеля гэтага спецыяльна запрасілі прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і аб'яднанняў.

Найперш былі агучаны прапановы, якія датычылі працы бібліятэк, музеяў, клубаў. Ішла размова і пра ўзаемадзеянне пісьменнікаў і мастакоў рэгіёна з установамі адукацыі, адбылася зацікаўленая гутарка пра аўтэнтчныя традыцыі і захаванне беларускага фальклору як базісу беларускай нацыі і культуры.

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч выказаў занепакоенасць вынікамі аптымізацыі бібліятэчнай сеткі: колькасць бібліятэк у вобласці рэзка скарацілася. Нярэдка, на думку творцы, такія крокі бываюць паспешлівымі і неспрадыманымі. Напрыклад, цяжка іх апраўдаць, калі ў вёсцы пражывае больш чым 100 чалавек. Кніжніца там запатрабаваная, бо гэта звычайна адзіная структура з сацыяльнай сферы.

— Мы ў свой час былі самай чытаючай нацыяй, — зазначыў Уладзімір Гаўрыловіч. — Трэба нанова пачынаць гэтую працу і папулярываць мастацкае чытанне, клапаціцца пра тое, каб у школах часцей арганізоўваліся літаратурныя мерапрыемствы, былі літгурткі, ладзіліся сустрэчы з творцамі.

Палессе, Гомельшчына могуць ганарыцца, што тут дагэтуль ёсць носьбіты аўтэнтчнага фальклору.

стасункі

У чувашскім часопісе

Лістападаўскі нумар чувашскага часопіса «Таван Атал» прысвечаны жыццю і творчасці класіка чувашскай паэзіі Мішы Сеспеля. Сярод іншых публікацый — і беларускія старонкі перыядычнага выдання.

Народны паэт Чувашы і добры сябар беларускай літаратуры перакладчык Валеры Тургай распаўядае пра кнігу М. Сеспеля «Ралія новага дня», якая выйшла нядаўна ў Мінску, дзе прадстаўлены вершы чувашскага класіка ў перакладах лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міколы Мятліцкага.

Таксама ў лістападаўскім нумары часопіса «Таван Атал» апублікаваны верш М. Мятліцкага, прысвечаны М. Сеспелю. Перакладчык на чувашскую мову — Валеры Тургай. Дарэчы, у Мінску ў серыі «Сябрына: паэзія народаў Расіі» выйшла яшчэ і кніга перакладаў паэзіі Валеры Тургай. Таксама ў гэтай серыі рыхтуецца да выдання кніга іншага вядомага чувашскага паэта — Юрыя Семендэра. Перакладчыкам ва ўсіх выпадках выступае Мікола Мятліцкі.

Сяргей ШЫЧКО

прэзентацыі

Аўтограф ад Уладзіміра Ліхадзедава

У сталічнай краме «Дом кнігі «Светач»» у межах праекта лаўрэата прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» Уладзіміра Ліхадзедава «У пошуках страчанага» адбылася прэзентацыя альбома «Шматнацыянальная Беларусь».

Перад пачаткам прэзентацыі была магчымасць пазнаёміцца з выстаўкай «Страчаная спадчына». Дзякуючы прадстаўленым у экспазіцыі ўнікальным паштоўкам і фотаздымкам, многія з якіх існуюць у адзіным экзэмпляры, можна было ажыццявіць віртуальнае падарожжа ў найбольш каларытныя і цікавыя паселішчы нашай краіны, убачыць цэрквы, касцёлы, синагогі і мячэці, якія, на жаль, ужо страчаны. А яшчэ — людзей, якія жылі на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзяў: беларусаў, рускіх, палякаў, яўрэяў, літоўцаў, латышоў і нават французаў, немцаў, кітайцаў, карэйцаў.

Альбом «Шматнацыянальная Беларусь» — неад'емная частка праекта «У пошуках страчанага». Выданне распаўядае не пра асобны горад ці мястэчка, а пра Беларусь увогуле і адны з характэрных для нашай краіны рыс — шматнацыянальнасць і шматканфесійнасць. Кніга вяртае на стагоддзе назад і паказвае, што і ў той час людзі жылі ў міры і згодзе: займаліся рамствам, дапамагалі адно аднаму, старанна працавалі, развівалі традыцыі продкаў.

У альбоме больш за чатыры сотні паштовак і фотаздымкаў канца XIX — пачатку XX стагоддзя з прыватнай калекцыі аўтара. Многія надрукаваны ўпершыню.

Падчас прэзентацыі прысутныя мелі магчымасць задаць пытанні аўтару пра асаблівасці стварэння кнігі, планы па далейшым развіцці праекта і, самае галоўнае, набыць выданне і атрымаць аўтограф Уладзіміра Ліхадзедава.

Міра ІЎКОВІЧ

Напрыклад, вёска Пагост Жыткавіцкага раёна прызнана найлепшай у свеце для правядзення калядак. Страта аўтэнтныкі — жудасная катастрофа для нацыі, перакананы кіраўнік абласной пісьменніцкай суполкі. На яго думку, дзяржава павінна актыўна стымуляваць народныя аўтэнтчныя калектывы, прыцягваць у іх моладзь, перадаваць шматвяковы досвед.

Гэтыя і іншыя пытанні на дыялогавай пляцоўцы сталаснай дыскусіі. Паводле начальніка галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай працы, культуры і па справах моладзі аблвыканкама Дзяніса Язерскага, неабходна замацаваць на дзяржаўным узроўні падтрымку і статус пісьменніка, іншых творцаў, якія на справе клапацяцца пра будучыню і аўтарытэт беларускай дзяржавы і робяць дзеля гэтага ўсё магчымае; на заканадаўчым узроўні неабходна прымаць сур'ёзныя змены, каб не толькі захаваць, але і папулярызаваць беларускі фальклор, народныя традыцыі, аўтэнтчныя калектывы; па-новаму паглядзець і на працу бібліятэк.

— Вельмі важна выходзіць у маладога чалавека з дзяцінства матывацыю і жаданне наведваць установы культуры, музеі, выстаўкі, прэзентацыі новых кніг. Без гэтага ўвогуле цяжка гаварыць пра нейкую будучыню, — канстатаваў дырэктар Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф. Р. Шклярава Пётр Цалка.

— Добра, што ў Беларусі праходзяць такія дыскусіі, грамадства павінна быць пачута. Трэба прапрацаваць усе актуальныя пытанні, каб падрыхтавацца да Усебеларускага народнага сходу і вынесці іх на шырокае абмеркаванне, — адзначыла член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Таццяна Абель.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

Караткевіча згадалі ў Азербайджане

Напрыканцы лістапада ў Баку выйшаў чарговы нумар газеты «Свет літаратуры». На старонках выдання побач з арыгінальнымі публікацыямі азербайджанскіх паэтаў і прайзаікаў — матэрыялы пра міжнароднае супрацоўніцтва, пра іншыя нацыянальныя літаратуры.

Доктар філалагічных навук, галоўны рэдактар часопіса «Руская мова і літаратура ў Азербайджане» Флора Наджы выступае ў «Свеце літаратуры» з вялікім артыкулам «Уладзімір Караткевіч. «Быў. Ёсць. Буду»». Літаратуразнаўца дае шырокі агляд творчай спадчыны нашага класіка, адзначае сучаснасць яго твораў, паказвае ўплыў раману і апавесцей У. Караткевіча на сучасную беларускую нацыянальную літаратуру.

Варта заўважыць, што гэта не адзіны падарунак азербайджанскіх калег да 90-дадовага юбілею аўтара «Каласоў пад сярпом тваім». Флора

Флора Наджы.

Наджы з групай перакладчыкаў падрыхтавала ў пераўвасабленні на азербайджанскую мову кнігу прозы і паэзіі Уладзіміра Караткевіча, якая ў хуткім часе выйдзе ў адным з бакінскіх выдавецтваў. Раней усе гэтыя пераклады на працягу 2020 года публікаваліся ў азербайджанскай перыёдыцы.

Максім ВЕЯНІС

падпіска

«ЛІМ» — па пошце, у інтэрнэце

Паважаныя чытачы, працягваецца падпіска на газету творчай інтэлігенцыі «Літаратура і мастацтва». Падпіска на наш штотыднёвік можна ў любым аддзяленні сувязі РУП «Белпошта» ці самастойна аформіць інтэрнэт-падпіску на сайце Выдавецкага дома «Звязда» ў раздзеле «Падпіска» (ёсць падрабязная інструкцыя).

Праз аддзяленні сувязі можна аформіць падпіску і на абаненцкую скрыню, з дастаўкай дадому з уручэннем з рук у рукі.

РУП «Белсаюздрук» ажыццяўляе прыём падпіскі ў кіёсках і «да запатрабавання».

А яшчэ — па інтэрнэце (з дапамогай пластыкавых электронных картак, электронных грошай) ці праз аўтаматызаваную сістэму Адзінай разлікова-інфармацыйнай прасторы (АРИП).

А чаму б не атрымаць свежы нумар напярэдадні выхаду папяровага варыянта? Для гэтага патрэбна толькі аформіць падпіску на PDF-версію газеты на сайце Выдавецкага дома «Звязда» ў раздзеле «Падпіска».

навінкі

Сагі пра класіка ў «Люстэрку лёсу»

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» якраз да юбілейнага караткевічаўскага дня падгадала з выдатным падарункам. У прадаўжэнне новай кніжнай серыі «Люстэрка лёсу» пабачыла свет кніга доктара філалагічных навук, прафесара Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Вячаслава Рагойшы «Дзесяць саг пра Караткевіча».

Вядомы літаратуразнаўца, аўтар многіх кніг, прысвечаных гісторыі, тэорыі і сучаснаму стану беларускай літаратуры, пачынаючы з 1966 года ўваходзіў у кола самых блізкіх сяброў класіка. Уладзімір Караткевіч быў сярод самых ганаровых гасцей на «вяселлі веку» Вячаслава Рагойшы і Таццяны Кабржыцкай. У Ракаве, дзе яно праходзіла, аўтар неўміручых твораў і пазнаёміў маладажонаў, усіх гасцей са сваёй абранніцай — будучай жонкай Валянцінай Браніславаўнай. Уладзімір Караткевіч прысвяціў Вячаславу Рагойшу некалькі вершаў і малюнкаў. Некаторы час літаратуразнаўца і аўтар «Каласоў пад сярпом тваім» і жылі побач — у суседніх

кватэрах аднаго мінскага дома па вуліцы Карла Маркса, 36. Мноства сустрэч і ў Мінску, і ў Ракаве, мноства размоў, агульныя паездкі далей ад тлумнага горада — усё гэта дзякуючы расповеду сапраўднага сведкі, удзельніка розных падзей, нераўнадушнага сябра, набывае выразныя рэльефныя абсягі. Уладзімір Сямёнавіч паўстае жывым, не забранзавелым, яркім, каларытным чалавекам.

У афармленні кнігі выкарыстаны фотаздымкі Вячаслава Рагойшы, Сяргея Панізніка, Міколы Пашкевіча, Леаніда Акаловіча, якія і самі па сабе з'яўляюцца надзвычай красамоўнымі дакументальнымі крыніцамі ў галіне караткевічазнаўства. Дарэчы, знаёмства з фатаграфічнымі ілюстрацыямі падказвае яшчэ адзін гісторыка-культурны праект, звязаны з адлюстраваннем жыцця і творчасці пісьменніка. Чаму б не выдаць альбом «Уладзімір Караткевіч на фотаздымках»?

Наклад кнігі «Дзесяць саг пра Караткевіча» — 500 асобнікаў. Кніга, несумненна, знойдзе свайго чытача. І, бясспрэчна, будзе яе перавыданне.

Максім ВЕЯНІС

між іншым

Знітаваны з Рагачоўшчынай

На Рагачоўшчыне адзначылі 90-гадовы юбілей Уладзіміра Караткевіча. Літаратурныя гасціныя, выстаўкі, культурна-асветніцкія сустрэчы, спектаклі, міні-падарожжы па памятных мясцінах пісьменніка і іншыя мерапрыемствы адбыліся ва ўстановах адукацыі і культуры.

У дзень нараджэння класіка ў Рагачоўскім гарадскім Доме культуры ўсе жадаючыя змаглі паглядзець цікавы відэаролік «Свет Караткевіча», дзе ў тэатральных пастаноўках пераплаліся жыццё і творчасць знакамітага пісьменніка.

Музей народнай славы парадаваў цікавай выстаўкай «Пясняр Прыдняпроўя», дзе можна ўбачыць унікальныя экспанаты — асабістыя рэчы юбіляра.

А ў цэнтральнай раённай бібліятэцы імя У. Караткевіча адбылося ўрачыстае ўшанаванне лаўрэатаў літаратурнага конкурсу «І ў песнях, і ў вершах няхай квітнее родны край!», прысвечанага юбілею Уладзіміра Караткевіча.

Рагачоўскі педагогічны каледж правёў квэст-гульнію па творах пісьменніка, а раённы цэнтр творчасці дзяцей і моладзі арганізаваў літаратурныя чытанні «Ён жыў Беларуссю». Шматлікія імпрэзы прайшлі і ў сельскіх установах адукацыі і культуры. Ніхто не застаўся ўбаку ад ушанавання юбілейнай даты выдатнага мастака слова. А гэта значыць, што імя Уладзіміра Караткевіча знітавана з лёсам Рагачоўшчыны, дзе ён напісаў многія свае творы.

Міхась СЛІВА

зваротная сувязь

Сюжэты снежня

У суботу і нядзелю ў праграме «Паэтычная раница» канала «Культура» Беларускага радыё прагучаць радыёкампазіцыі паводле вершаў Міколы Мятліцкага і Сяргея Панізніка. У выхадныя выйдзе праграма «Паэзія XXI стагоддзя», якая прапануе выбраныя радкі Юркі Голуба.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігалюбу» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, кніжнымі навінкамі і аглядам «ЛіМа». У нядзелю ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». У радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» слухайце гутарку Навума Гальпяровіча з дырэктарам Дома-музея Адама Міцкевіча Міколам Гайбам.

У «Літаратурнай анталогіі» ладзіцца чытанне рамана Уладзіміра Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». Пад знакам юбілею пісьменніка дзіцячы праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» па буднях прапануе інсцэніраваную версію рамана Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім».

У межах праграмы «Радыётэатр. Лепшае» ў суботу прагучыць паэтычная кампазіцыя паводле вершаў Максіма Багдановіча «Тым імя мілае вышэй». Нядзельным вечарам прыхільнікаў тэатра перад мікрафонам чакаюць фрагменты радыёспектакля «Кароль Лір» паводле Уільяма Шэкспіра.

Расклад перадач канала даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

конкурс

Гучаць сучасна

Беларускі паэт-сатырык Уладзімір Корбан нарадзіўся ў 1910 годзе ў пасёлку Барань, што на Аршаншчыне. Першыя літаратурныя творы надрукаваў у 1945 годзе, а ўжо праз тры гады быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Амаль два дзесяцігоддзі Уладзімір Іванавіч працаваў у часопісе «Вожык», а ў 1967—1971 гадах быў яго галоўным рэдактарам. У 1970-м яму прысвоена ганаровае званне «Заслужаны дзеяч культуры». У гады Вялікай Айчыннай вайны камандаваў стралковай ротай, удзельнічаў у баях за вызваленне Беларусі. Аўтар шматлікіх зборнікаў сатырычных вершаў, баек і фелыетонаў (чатыры кнігі пабачылі свет у «Бібліятэцы часопіса «Вожык»» — «Дакладныя прыкметы», «Сіняк», «Дзям'янава юшка», «Жук і мёд»), зборнікаў гумарыстычных апавяданняў «Да цешчы на бліны», «Дзядзькава крыўда».

На радзіме ганарацца славутым земляком. Таму сёлета было прынята рашэнне аб правядзенні адкрытага рэгіянальнага дыстанцыйнага конкурсу чытальнікаў баек «Талентаў у нас шмат!», прысвечанага 110-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Корбана. Заснавальнікі і арганізатары мерапрыемства — Бараньскі гарвыканкам, адзел культуры Аршанскага райвыканкама, ДУК «Палац культуры г. Барань Аршанскага раёна», ААТ «Тэхніка

связі». Гэтую ідэю падтрымала і рэдакцыя часопіса «Вожык», галоўны рэдактар якога Юлія Зарэцкая ўзначаліла журы.

Конкурс праводзіўся дыстанцыйна ў форме прагляду конкурсных відэамагнэтыялаў. Кожны ўдзельнік рыхтаваў выступленне (чытанне байкі У. Корбана) і адпраўляў на электронны адрас арганізатара. Усяго да ўдзелу было дапушчана 26 чытальнікаў.

У малодшай узроставай групе (6—10 гадоў) дыпламантам I ступені стала Марыя Аўсюкевіч, удзельніца ўзорнага юнацкага тэатра-студыі «Гармонія» ДУК «Полацкі гарадскі Палац культуры», з байкай «Тупіца і шкатулка»; у сярэдняй узроставай групе (11—14 гадоў) — Арына Рубановіч, удзельніца ўзорнага тэатра «Вясёлка» ДУК «Палац культуры г. Барань Аршанскага раёна», з байкай «Казёл і муха»; у старэйшай (15—35 гадоў) — Іван Байкоў, удзельнік ўзорнага тэатра «Вясёлка», з байкай «Агуркі». Сярод дарослых чытальнікаў перамогу атрымала Людміла Ярома, удзельніца клуба самадзейных паэтаў «Натхненне» ДУК «Палац культуры г. Барань Аршанскага раёна», з байкай «Пустышка».

Убачыць і паслухаць выступленні пераможцаў конкурсу чытальнікаў баек «Талентаў у нас шмат!» можна па спасылках https://vk.com/dk_baran_, <https://ok.ru/group/54131903496386> альбо на сайце часопіса сатыры і гумару «Вожык».

Людміла САСНІЦКАЯ

паэта, празаіка, літаратуразнаўца, крытыка, перакладчыка.

11 снежня — 295 гадоў з дня нараджэння Стафана Лускіны (1725—1793), публіцыста, журналіста, астранома, матэматыка, дзеяча каталіцкай царквы.

11 снежня — 75 гадоў з дня нараджэння (1945) Уладзіміра Хіна (Правідохіна), графіка, плакатыста, жывапісца.

Савет Гомельскага абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» выказвае глыбокае спачуванне вядучаму спецыялісту аддзялення паэтэсе Ліліі Іосіфаўне Вялічка з прычыны смерці маці.

«ЛіМ»-люстэрка

Літаратуразнавец Уладзімір Гніла-мёдаў удастоены прэміі Савета Міжпарламенцкай асамблеі дзяржаў — удзельніц Садружнасці Незалежных Дзяржаў (МПА СНД) імя Чынгіза Айтматава, паведамляе БелТА. Прэмія з'яўляецца формай заахвочвання грамадзян дзяржаў СНД, прысуджаецца за дасягненні ў галіне літаратуры, выдатныя арыгінальныя творы і шматгранную літаратурную дзейнасць. Уладзімір Гніла-мёдаў — аўтар 13 манаграфій і больш як 350 артыкулаў па гісторыі, тэорыі, метадалогіі і тэксталогіі беларускай літаратуры і літаратурнай крытыцы.

Тым часам прэмія «Садружнасць дэбютаў» прысуджана супрацоўніцы Фундаментальнай бібліятэкі БДУ Кацярыне Роўда, гаворыцца на сайце Мінінфарма. Гэтай узнагароды яна ўдастоена за творчы ўклад у развіццё і папулярызацыю кнігі і чытання. Міжнародная прэмія прысуджалася па выніках 2019 года, які ў СНД быў абвешчаны Годам кнігі. На саісканне былі вылучаны прадстаўнікі з Беларусі, Расіі, Казахстана, Азербайджана, Малдовы, Кыргызстана і Таджыкістана. Штогод колькасць прэмій роўная ліку дзяржаў, якія ўдзельнічаюць у конкурсе. Конкурс праводзіцца з 2008 года сярод маладых спецыялістаў да 35 гадоў з краін СНД. Прэмія прысуджаецца за найлепшыя творы, працу або дасягненні, прысвечаныя тэматыцы гуманітарнага года. Заснавальнікамі выступаюць Савет па гуманітарным супрацоўніцтве і Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў — удзельніц Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Спектакль «Старэйшы сын» Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы стаў удзельнікам Міжнароднага анлайн-фестывалю адной п'есы «Старэйшы сын — 55». Як паведамляе БелТА, форум быў прымеркаваны да юбілею адной з самых вядомых п'ес савецкага драматурга Аляксандра Вампілава. Праграму склалі 26 сцэнічных версій тэатраў з Расіі, Францыі, Казахстана і Беларусі. Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы ўдзельнічаў у якасці спецыяльнага гасця. Спектакль паказалі на рэсурсах тэатральнага форуму. Лірычную камедыю ў стылі рэтра паставіў галоўны рэжысёр тэатра Цімафей Ільеўскі.

Беларуская паэтэса Таня Скарынкіна стала лаўрэатам прэміі Андэрэя Белага ў намінацыі «Паэзія». Творца атрымала прэмію за сваю кнігу «І ўсе пакідалі нажы», якая выйшла ў 2020-м у маскоўскім выдавецтве «Книжное обозрение». У ліку іншых твораў пісьменніцы — «Партугальскія трохрады-коўі», «Кніга для чытання па-за памяшканнямі і ў памяшканнях» і зборнік эсэ «Шмат Чэслава Мілаша, крыху Элвіса Прэслі». Вершы Тані Скарынкінай перакладаліся на іўрыт, польскую, чэшскую, італьянскую і англійскую мовы.

Тэматычная выстаўка «Паэзія Афанасія Фета ў музыцы», прымеркаваная да 200-годдзя з дня нараджэння рускага паэта, праходзіць у нотна-навуковай бібліятэцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, інфармуе БелТА. У экспазіцыі прадстаўлены зборнікі вершаў Афанасія Фета, даследчыя нарысы, артыкулы з часопісаў, навуковых зборнікаў, прысвечаныя пытанням узамасувязі яго паэзіі з музыкай. Аснову экспазіцыі складаюць нотныя выданні і гуказапісы вакальных і харавых твораў на вершы аўтара. «Музычнасць паэзіі літаратара праяўляецца ў выкарыстанні назваў канкрэтных твораў і жанраў, імёнах кампазітараў, а таксама ў кампазіцыі вершаў і асаблівай рытмічнай арганізацыі строф. Па моцы эмацыянальнага ўздзеяння яго вершы падобныя да музычнага мастацтва, перадаюць тонкія грані пачуццяў, уражанні, стан чалавечай душы. За гэтыя якасці фетаўскай лірыкі Пётр Чайкоўскі называў яго паэтам-музыкантам», — адзначылі ў БДАМ. Наведаць выстаўку можна да 14 снежня.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Падхоплены голас згоды

Пачатак пашырэння на беларускіх землях календароў кніжнага фармату прынята адлічваць з XVIII ст. Універсальныя выданні змяшчалі шмат цікавай і карыснай у побыце інфармацыі, а таму карысталіся вялікай папулярнасцю сярод розных слаёў насельніцтва — шляхты, мяшчан, сялянства. Масавы характар календароў, іх шырокая запатрабаванасць з цягам часу выкарыстоўваліся як для правядзення дзяржаўнай унутранай палітыкі, так і для папулярных і ўкаранення новых ідэй і поглядаў.

Традыцыя ўласна беларускіх календароў выходзіць да пачатку XX ст. У той час яна знаходзілася ў агульнай плыні энтузіязму нацыянальнай культурна-асветніцкай працы, ішла поруч з важным этапам станаўлення літаратурнай класікі. Пра падрыхтоўку календароў у 1910—1913 гг. рупілася віленская газета «Наша ніва», што было адлюстравана ў саміх назвах выданняў — «Беларускі календар «Нашай нівы»».

Афармленне і змест календароў улічвалі запыты поліэтнічнай і шматканфесійнай чытацкай аўдыторыі: варыянтнасць графікі (кірыліца і лацінкі), рэлігійныя святы (праваслаўныя і каталіцкія), экскурсы ў гісторыю, візуальнае суправаджэнне тэкставай інфармацыі (ілюстрацыі), практычныя парады і інш. Літаратурная частка папулярных кніг прадстаўляла найлепшыя ўзоры беларускага пісьменства, многія з якіх прайшлі папярэдняю апрацаванню на старонках «Нашай нівы».

Украінскія календары ў ЗША

У канцы XIX — пачатку XX ст. календары ў асяродку працоўнай эміграцыі, безземельных сялян з Аўстра-Венгрыі выконвалі, як мінімум, дваістую задачу: адаптацыі да ўмоў жыцця ў новай краіне і захавання спадчыны еўрапейскай (пра) радзімы. За Атлантыку перабіраліся і працягваліся ў новым фармаце адметнасці нацыянальнай самаідэнтыфікацыі (украінцы і русіны), канфесійнай разнастайнасці (уніяты і каталікі), пісьменства (варыянтнасць графікі, актуальныя працэсы каліграфічнай літаратурнай мовы) і інш.

Піянерам у гэтай справе быў «Першы Руска-Амерыканскі календар» (1897). У выданні вылучаны дзве часткі: уласна календарная і літаратурная, што займае большасць старонак, прадстаўляе розныя жанры нацыянальнага пісьменства (паэзію, прозу, нарысы), тэкст суправаджаецца ілюстрацыямі з рэлігійнага і грамадска-культурнага жыцця.

Календары, што выходзілі ў пачатку XX ст. у ЗША для патрэб русінскай/украінскай эміграцыі, змештава больш дыферэнцыраваны, маюць шмат агульных рыс з календарамі «Нашай нівы»,

Украінскі календар, 1915.

што выпускаліся ў віленскай друкарні Марціна Кухты. Выдавочнае падабенства датычацца структуры, зместу, а таксама мастацка-паліграфічных характарыстык амерыканскага і еўрапейскага выданняў: выкарыстанне элементарнага стылю мадэрн, нацыянальнай арнаментыкі

Беларускі календар, 1911.

і гістарычных сюжэтаў, шчодрое ілюстраванне (фатаграфічныя партрэты, малюнкi і інш.), рэкламны матэрыял.

Напрыклад, у «Календары для амерыканскіх русінаў на 1911 год» прадстаўлены ўласна календарны корпус звестак, што ўлічвае канфесійныя інтарэсы чытацкай аўдыторыі, называе святочныя дні паводле грэка-лацінскай і каталіцкай традыцыі, а таксама нацыянальныя святы і памяtnыя падзеі з гісторыі ЗША і ўкраінскіх земляў. Асобна вылучаны літаратурная, лекарская, папулярна-навуковая, гістарычная, інфармацыйная, гумарыстычная часткі.

Украінскія календары былі вельмі патрабавальнымі адносна літаратурных твораў. Акрамя ўкраінскіх пісьменнікаў, на старонках выданняў змяшчаліся выключна ўзоры творчасці прызнаных майстроў піра — еўрапейскіх і амерыканскіх: Чарльза Дыкенса, Ірвінга Вашынгтона, Фенімора Купера, О. Генры, Марка Твэна, Льва Талстога, Мікалая Гоголя, Івана Вазова і інш.

Старонкі календара на 1915 год

У ходзе папярэдняй пошукавай дзейнасці аўтарам гэтых радкоў быў выяўлены шэраг беларускіх твораў, апублікаваных у пачатку XX ст. на старонках украінскай газеты «Свобода» (Нью-Ёрк). Толькі пад адным тэкстам — вершам Цёткі «З чужыны» (укр. «З чужыны»), надрукаваным 14 лістапада 1914 г., пазначаны перакладчык — А. Л. У ходзе тэксталагічнага аналізу намі было ўстаноўлена, што зыходным для мастацкага перастварэння стаў тэкст, апублікаваны ў «Беларускім календары «Нашае нівы» на 1912 год». Таксама высветлена імя інтэрпрэтатара — Антон Латоцкі, які разам з бацькам Львом Латоцкім дасылаў свае тэксты ў ЗША з Галіччыны (Аўстра-Венгрыя). Журналіст Уладзімір Латоцкі, родны брат Антона, у 1914-м перабраўся з Еўропы за акіяна. Усе названыя прадстаўнікі творчай сям'і «сышліся» на старонках «Календара Украінскага Народнага Саюза на год звычайны 1915».

У прадмове Уладзімір Латоцкі, складальнік і рэдактар выдання, коротка апісаў задачы сваёй «першай спробы на новай зямлі», заклікаў чытачоў прысылаць заўвагі і пажаданні на наступны выпуск. Палічыў патрэбным праінфармаваць пра надзённыя абставіны сувязі з украінскай метраполіяй у складаных умовах ваеннага часу: «Пры гэтай нагодзе мушу адзначыць, што еўрапейская вайна нашкодзіла і нашаму календару. З-за вайны прапала па дарозе з Еўропы (пры канфіскацыі англійскімі ваеннымі караблямі еўрапейскай пошты) багата цікавых артыкулаў, высланыя у наш календар з Галіччыны і з іншых краёў Еўропы... Таксама прапала ў дарозе багата вельмі прыгожых ілюстрацый, высланых з Львова, яшчэ за месяц перад заняццем нашай галіцкай сталіцы».

Узоры паэтычнай творчасці еўрапейскай Украіны прадстаўлены ў «Календары...» не асобным блокам, а рассыпаны

па ўсім выданні, у многіх выпадках падмацоўваюць тэму суседняга матэрыялу — тэкставага і візуальнага. Такім чынам прадстаўлены вершы Тараса Шаўчэнкі, Івана Франка, Багдана Лепкага, Аляксандра Алеса, Сцяпана Руданскага, Леаніда Глібава, Тараса Вірнага, Хрысці Алчэўскай, Княжны Я. Качубеёўны, Аляксандра Калесы, Паўла Грабоўскага і інш., а таксама нямецкага паэта Германа Лінга ў перакладзе Васіля Шчурата.

Нешматлікія праявы творчых, апублікаваных на старонках «Календара...», належаць пярэ Васіля Стэфаніка, Льва Латоцкага, Антона Латоцкага, рускага пісьменніка Аркадзя Аверчанкі (аўтар украінскага перакладу пазначаны крыптанімам П. Д.).

Антон Латоцкі апублікаваў некалькі сваіх тэкстаў. Аглядаючы артыкул «Наша народная паэзія» прысвечаны аналізу абрадавай і пазаабрадавай лірыкі. Аўтарскае жанравае вызначэнне «Сястры-казачкі» — «гістарычнае апавяданне на аснове народнай песні».

Калі ў артыкуле «Славянскія мовы», апублікаваным у «Календары для амерыканскіх русінаў на 1903 год» (Оліфант, 1903) беларуская мова нават не згадана ў агульным пераліку, то ў допісе «Славяне» «Календара... на 1915 год» васьмімільённы беларускі народ заняў свой пачэсны, пяты «пасад» (у адпаведнасці з колькасцямі характарыстыкамі) сярод дзесяці названых.

Гальяш Леўчык. Варшава, 1914 (?) г.

Шэраг матэрыялаў «Календара Украінскага Народнага Саюза на год звычайны 1915» прысвечаны нацыянальнай, лакальна-этнаграфічнай тэматыцы: «Сціслае апісанне ўкраінскіх земляў», «Наша родная мова», «Лемкі», «Лемкаўскія песні пра Амерыку», «Угорская Русь», «Украінская эміграцыя з Галіччыны і Букавіны ў 1913-м годзе» і інш.

Асаблівую цікавасць уяўляе артыкул «Адраджэнне расійскай Украіны», прысвечаны гісторыі грамадска-культурнага руху і яго сучаснаму стану. Аўтар — Юрый Сірый. Як нам удалося высветліць, гэта адзін з псеўданімаў пісьменніка і грамадскага дзеяча Юрыя Тышчанкі/Цішчанкі (укр. Юрій Тищенко, 1880—1953), які ў пачатку XX ст. браў чыныны ўдзел у працы практычна ўсіх вядучых украінскіх выданняў і выдавецтваў Расійскай імперыі. Пад пагрозай арышту за сваю палітычную актыўнасць (сябра Украінскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі) у 1913 г. на непрацяглы час выехаў за мяжу. У 1914 г. у ЗША Юрый Тышчанка стаў арганізатарам кнігарні Украінскага Народнага Саюза, сурэдактарам газеты «Свобода». Такім чынам, артыкул «Адраджэнне расійскай Украіны» можна разглядаць як адно са сведчанняў яго непасрэднага ўдзелу ў заакіянскай медыйнай практыцы, хоць месца і дакладны час напісання пазначаны іншыя (магчыма, з канспіратыўных меркаванняў) — Пецярбург, 15 мая 1914 г.

Змястоўны і шчодрэ ілюстраваны тэкст знаёміў чытача з рознымі аспектамі ўкраінскай гісторыі і грамадскай дзейнасці ў тагачаснай Расійскай імперыі: адміністрацыйна-тэрытарыяльным,

культурна-асветніцкім, рэвалюцыйным і інш. Асобна вылучаны раздзел «Новы перыяд» адлічвае найноўшы час ад руска-японскай вайны і завяршаецца стагадовым юбілеем Тараса Шаўчэнкі, які ва ўмовах афіцыйнай забароны спарадзіў сапраўдную хвалю народнага ўздыху і нацыянальнага яднання. Аўтарскія ідэйныя акцэнтны ў гэтай частцы вытрыманы стылёва, вылучаны візуальна (паўтлусты шрыфт): «Настане час і ўжо блізка ён, калі скінем мы з сябе ярмо і змяцем усё тое смецце, увесь той бруд, які яшчэ душыць нас сваёй сілаю».

Заакіянскі водгалас беларускага слова

Узор беларускай аўтарскай творчасці — верш Гальяша Леўчыка — у «Календары Украінскага Народнага Саюза на год звычайны 1915» падварстаны да апошняй старонкі артыкула «Адраджэнне расійскай Украіны», падхоплівае яго завяршальныя інтанацыі пабуджальнага характару, уздзеінічае на рэзанатары актуальнага міжнароднага гучання і грамадска-культурнага паразумення:

Г. Левчык

Разом братя!
(З білоруського.)

*Разом, братя, будзьмо в згоді
Чи в недолі, чи в пригоді
І злучім ся в шнур як гуси,
На гаразд всій Білорусі!*

*Бо чи хто коли був в силі
Віник поломать відразу? —
Не здоліє — тільки вилле
Много поту, сил і часу!*

*А коли його розвяже,
Кожду він тоді прутинку,
Як візьметь ся, як наляже,
Переломить як билинку.*

*Так і ми, коли в громаді
Разом станемо стіною
Разом будем жить і радить,
Не злякають нас бідою.*

Верш Гальяша Леўчыка «Дружна, брацця!...» упершыню апублікаваны ў газеце «Наша ніва» 18 жніўня 1911 г. (№ 33) у суседстве з вершамі «Кісель» Альберта Паўловіча і «Вечар» Максіма Багдановіча. Наступным выхадам у свет гэтага твора стаў «Беларускі календар «Нашае нівы» на 1912 год» (Вільня, 1912). На тое, што перакладчык меў справу менавіта з нашаніўскай дэбютнай публікацыяй, указвае, найперш, паўторная ў назве ўкраінскай інтэрпрэтацыі пунктуацыйная памылка, выпраўленая ў наступных беларускіх узнёўленнях тэксту, — не вылучаны зваротак.

У біябібліяграфічным слоўніку «Беларускія пісьменнікі» (т. 4, 1994) зафіксаваны адзіны вядомы да гэтага часу пераклад нашаніўскага аўтара на ўкраінскую мову, ажыццёўлены Мікітам Шапавалам і апублікаваны ў часопісе «Літаратурно-навуковий вісник» (1909, № 10). У рубрыцы «З білоруських поетів» тут былі змешчаны вершы «Ой, тяжко...» Гальяша Леўчыка і «Грайка (Сонілка)» Мацея Крапівы (Цёткі).

Такім чынам, выяўленая намі заакіянская публікацыя не толькі ўзнаўляе геаграфічныя маштабы вядомасці аднаго канкрэтнага аўтара і ўсёй беларускай літаратуры нашаніўскага перыяду, але і вызначае новы напрамак даследчыцкай дзейнасці — высвятленне імені перакладчыка, не пазначанага ў «Календары...».

Можам меркаваць, што кола пошуку звужаецца дзякуючы выдавочным фактам непасрэднага ўдзелу ў названым украінска-амерыканскім выданні 1914 г. і папярэдняй практыкай (вядомай і рэканструюванай аўтарам гэтых радкоў) двух еўрапейскіх пісьменнікаў — Антона Латоцкага (Аўстра-Венгрыя) і Мікіты Шапавала (Расійская імперыя). Больш дэталёва кантэкстуальнае вырашэнне гэтага і іншых пытанняў будзе прадстаўлена ў снежаньскім нумары часопіса «Полымя».

Мікола ТРУС

Імунітэт на постпраўду

Як не параніцца на лязе фэйкаў новых медыя?

Лічбавая рэальнасць атакуе з астранамічнай хуткасцю, і новыя медыя ў пагоні за апэратыўнасцю і першынствам забываюць пра нормы этыкі, страндарты прафесіяналізму, а часта і ўвогуле правакуюць дэзынфармацыяй. Але праўда заўсёды ўзнімаецца над хлуснёй, як алей — над вадой, казаў Сервантэс. Сумленны журналіст кіруецца класічнай этыкай, а нядобрасумленны пераступае бар'еры і маралі, і закона. Так медыяпрасторы напauняюць неправараныя і непраўдзівыя навіны. Гэтая праблема не сыходзіць з парадку дня. Фэйк які ён ёсць і як з ім справіцца — у фокусе абмеркавання XIV з'езда Беларускага саюза журналістаў.

Сёння аўдыторыя новых медыя, спакушаная разнастайнасцю рэсурсаў і свабодай выбару, перацякла ў прастору тэлеграм-каналаў. Не саступаюць і сацсеткі, прапануючы інтэрпрэтацыю фактаў на свой густ. Што рабіць класічным СМІ? Яны вымушаны трымаць удар і ісці ў нагу з часам.

— Апошнія пяць гадоў для нашага саюза і для беларускай журналістыкі ў цэлым сталі часам выпрабавання на трываласць, салідарнасць, творчасць, крэатыўнасць. І гаворка не толькі і не столькі пра рэсурсы, а пра глабальную трансфармацыю, у тым ліку крыніц атрымання інфармацыі, — адзначыў старшыня праўлення Беларускага саюза журналістаў Андрэй Крывашэў. — Мы ўжо ўвайшлі ў эпоху новых медыя, якія па сваёй аўдыторыі і ўздзеянні або зраўняліся, або пераўзыходзяць класічныя. Нас паглыбілі супраць нашай волі ў эпоху постпраўды і фэйк-ньюс. У гэтай эпосе дакладнасць часта саступае месца апэратыўнасці, эмацыянальнасць прэвалюе над глыбінёй аналізу. Вакол новых медыя фарміруюцца ядры фаловаў, паслядоўнікаў, якія часта нагадваюць секты і тым самым падмяняюць адданыя і разборлівыя падпісчыкаў, гледачоў, чытачоў.

Інфармацыйныя выклікі і пагрозы, якія нясуць новыя сеткавыя медыя, закранаюць поле самаідэнтычнасці, грамадзянскіх перакананняў. І тут ужо важна вызначыць рамкі...

— Заяўляючы пра інфармацыйны нейтралітэт некалькі гадоў таму, мы не ўлічылі, што партнёры не будуць паводзіць сябе на нашай інфармацыйнай прасторы так жа далікатна і сумленна, — заўважае Андрэй Крывашэў. — За апошнія пяць гадоў нашы непрыяцелі стварылі глыбокую, структураваную сістэму маніпуляцыі і ўздзеяння на грамадскую свядомасць беларусаў. У выніку нам, прадзяржаўным СМІ, журналістам, блогерам, давялося перастройвацца на хаду, падчас інфармацыйнай вайны, атак. Але словы падзякі тым, хто ў гэты няпросты, трывожны час выстаяў, не зламаўся, не змяніў сваёй грамадзянскай палітычнай пазіцыі, не здрадзіў этычным стандартам. Сёлета многія калегі сутыкнуліся з небывалай у нашай гісторыі кампаніяй па траўлі, булінгу, пагрозам, спробах запужаць, паўздзейнічаць на журналістскую і грамадзянскую пазіцыю (але мы засталіся ў эфіры, мы нясем нашу пазіцыю ў грамадства, і яно нас чуе). Каля 400 нашых калег з 2000 членаў БСЖ падвяргаліся траўлі.

У сувязі з сітуацыяй, якая склалася, быў створаны Нацыянальны камітэт абароны журналістаў (рэкамендацыя АБСЕ). У яго ўваходзяць прадстаўнікі саюза журналістаў, прэс-сакратары і службовыя асобы сілавых ведамстваў. Апэратыўна вырашаюцца праблемы з абаронай журналістаў, свабодай слова, з перашкодамі легальнай журналістскай дзейнасці. Упаўнаважаным па абароне журналістаў БСЖ стаў Аляксандр Шпакоўскі.

Ёсць неабходнасць развіць на базе БСЖ глыбокую медыясацыялогію, лічыць Андрэй Крывашэў: «Каб не інтуітыўна, не навобачак, не па лакальных прыватных замерах ацэньвалі запыты аўдыторыі, градус грамадскай дыскусіі, каб мы апэрыравалі дакладнай навуковай базай. Спадзяюся, медыясацыялагічная служба на базе БСЖ пры спрыянні БДУ з'явіцца».

Думаецца, ініцыятывы Беларускага саюза журналістаў абавязкова знойдуць рэалізацыю, нягледзячы на няпросты час, ускладнены эпідэміялагічнымі, палітычнымі, эканамічнымі выпрабаваннямі. Варта згадаць, што Беларускі саюз журналістаў уваходзіць у склад Міжнароднай федэрацыі журналістаў — самай вялікай

міжнароднай арганізацыі, якая інтэгруе 187 нацыянальных журналістскіх саюзаў. Агульныя мэты аб'ядноўваюць. Прыкладам таму — нефармальнае згуртаванне беларускіх і расійскіх журналістаў «Друзья — сябры», кіраўнік якога Уладзімір Мамантаў, аналізуючы абставіны, у якія трапілі беларускія СМІ, з аптымізмам глядзіць на будучыню журналістыкі:

— За гэтыя гады, з таго часу, як мы стварылі згуртаванне «Друзья — сябры», я пазнаёміўся з беларускай журналістыкай. Тых, хто зараз застаўся на борце, павважаю. У маім жыцці было шмат выпадкаў, калі калегі выбіралі іншыя шляхі, палітычна арыентаваліся інакш. Галоўнае ў гэтай сітуацыі — захаваць прынцыпы прафесійнай журналістскай дзейнасці і чалавечую прыстойнасць. Калі гэтага не адбываецца, журналістыка знікае, раствараецца як дым палаючых пакрышак. Калі прадстаўнікі СМІ будуць працаваць на барыкадах, у поце заробляючы хлеб на франтах інфармацыйных войнаў, хаця б у рангу народнага апалчэння, журналістыка так ці інакш вернецца да свайго сапраўднага прызначэння — быць інфарматарам, суразмоўцам, сябрам і таварышам для чытачоў.

Сёння ўсё больш набірае моц новы тэрмін «лічбавая гігіена». У лічбавым асяроддзі часта вядуцца гульні без

новы партрэт спецыяліста медыяпрасторы, ёсць нагода асэнсаваць перспектывы альбо пагрозы прафесіі разгледзець дагэтуль не ўбачаныя гарызонты. У сувязі з распаўсюджваннем новых медыяфарматаў лічбавы свет, дзе галоўны козыр — хуткасць, апэратыўнасць, у журналістаў з'яўляюцца новыя абавязкі.

— У эпоху лічбавізацыі медыя важна ўзважана расставіць прыярытэты: якія спецыялісты патрэбны раённым рэдакцыям і на месцах, — разважае галоўны рэдактар брэсцкай абласной газеты «Заря» Аляксандр Лагвіновіч. — Сёння ў раёнах патрэбны не толькі кантэнт-менеджары, якія напauняюць сайты, акаўнты ў сацсетках, мэсэнджарах, але і спецыялісты па CNN, якія ўмеюць прасоўваць кантэнт.

Вызначыць рамкі сучаснай журналістыкі ўсё складаней, як і пазбегнуць дэзынфармацыі — з'явы, якая, па сутнасці, старая як свет. Першы пачаў ілгаць д'ябал, але забыўся запатэнтаваць сваю вынаходку — вось цяпер і спараджае яна звышканкурэнцыю, штараз ранычы сваім вострым лязом. Пакутуюць і журналісты. Сутыкаючыся з перашкодамі легальнай дзейнасці, яны становяцца ахвярамі інфармацыйнай агрэсіі.

— Прэцэдэнты па абароне правоў журналістаў, калі мы звярталіся ў міжнародныя суды і вырашалі гэтыя

пытанні, у нас ёсць. Іх трэба ініцыяваць, і Саюз журналістаў павінен гэтым займацца ў першую чаргу, — лічыць старшыня праўлення ЗАТ «Другі нацыянальны тэлеканал» Марат Маркаў. — Многія ведаюць гісторыю пра тое, як Мікалай II прыехаў на лінію фронту і задаў камандзіру пытанне: «Чаму вы не стралялі?» Той адказаў: «У мяне была 41 прычына на гэта». — «І якая першая?» — «Не было снарада». Сітуацыя, якая склалася падчас выбарчай кампаніі, паказала, наколькі важна на самай справе тое, чым мы займаемся, наша прафесія. А паколькі яна настолькі значная, то калі мы будзем дрэнна працаваць, усе рэсурсы дзяржавы прыйдучы ў іншыя рукі. Калі мы прайграем інфармацыйную вайну, то прайграем вайну рэальную.

30 лістапада адзначаўся Міжнародны дзень аховы інфармацыі. Важнасць інфармацыйнай бяспекі сёння прадыхтавана тым, што інфармацыйныя рэсурсы выкарыстоўваюцца для скажэння рэальнай

карціны свету. Кажуць, нескладана паказаць голай ісціну — паспрабуй «раздзецца» хлусню!.. Карціна свету ў фэйкавым кантэнце наўмысна паказваецца фрагментарна, вырвана, што фарміруе негатыўны пасыл, правакацыі.

— Тое, што адбылося за апошнія паўгода ў нашым асяроддзі, гаворыць пра тое, што мы аказаліся ў многім да гэтага не гатовы і да канца не ацаналі ўздзеянне і новых медыя, і тэлеграм-каналаў, — упэўнены ўпаўнаважаны Беларускага саюза журналістаў па лічбавізацыі Вадзім Шчаглоў. — Фактычна новыя медыя перакулілі свядомасць нашых грамадзян, зрабілі вядучыя рэспубліканскія медыя аплатамі якойсьці плячорнай інфармацыйнай палітыкі, з нашых калег журналістаў і рэгіянальных нацыянальных медыя — ворагаў беларускага грамадства. Таму ў гэтым плане нам трэба ўлічыць вопыт, які мы атрымалі. І выпрацаваць новую сістэму паводзін і стварэння новых медыя. Высокі патэнцыял ў беларускай рэгіянальнай журналістыцы. Тут працуюць таленавітыя спецыялісты, якія могуць пісаць жыва, метафарычна, цікава, востра, зладзённа, але патрэбны сучасныя формы данясення — вось тое, да чаго варта імкнуцца.

Як супрацьстаяць інфармацыі, якая дэстабілізуе, скоўвае? Гэтым занепакоены медыйныя эксперты ва ўсім свеце. Нягледзячы на складаныя эпідэміялагічныя ўмовы, апошнім часам — толькі за мінулы месяц — адбылося шмат медыяфорумаў (у асноўным у фармаце відэаканферэнцый). Сярод іх — экспертна-медыйны форум «Інфармацыйная бяспека Саюзнай дзяржавы: сучасныя выклікі і новыя тэхналогіі», XVII Германа-Расійскі медыяфорум «Крызісны медыяменеджмент і лічбавая рэальнасць», Сусветная канферэнцыя па кіраванні інтэрнэтам у кітайскім Учжэні, III Медыяфорум-2020 «Свабода журналістыкі ў кантэксце правоў чалавека, новых тэхналогій і міжнароднай інфармацыйнай бяспекі». Рэзананс праблемы сведчыць: цяпер такі час, калі трэба вырашаць, як вярнуць этыку ў медыяпрастору.

Наталля СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Падчас XIV з'езда Беларускага саюза журналістаў.

роздум з нагоды

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Асалода чытання

Вы, напэўна, звярнулі ўвагу на вялікія білборды, дзе адлюстраваны людзі розных узростаў з разгорнутай кнігай і надпісам «Асалода чытання». Гэтыя словы і выявы абудзілі ў мяне даўнія ўспаміны, калі малым адчуў у поўнай меры значэнне і прывабнасць гэтых слоў.

Пазней, ужо дарослым, я вычытаў у адной пісьменніцы сугучныя маім думкам словы: «Кнігі — гэта крокі лёсу. Кожная кніга — адзін крок. У лёсу няма «направа» і «налева», толькі «прама» і «ўперад». Да смерці. Можна параўнаць кнігі з дзецьмі, але дзеці не вызначаюць наша прадвызначэнне».

Дык вось успаміны: «Мне восем гадоў, я іду са школы: у партфелі — любімая кніга пра Ваську Трубацова».

Вось распрануся, паем і пачну чытаць! Дома на сціплай этажэрцы — узятая з бібліятэкі іншая кнігі. Яны не залежваюцца на паліцы, бо ў бібліятэку я бегаю амаль кожны дзень. На мяне там, бывае, глядзяць дакорліва і не вераць, што я так хутка ўсё прачытаў. А я крыўджуся і кажу, што магу ўсё перачытаць, што было напісана...

Да бібліятэкі ісці не так і блізка, бо яна — ў «Доміку Пятра Першага», непадалёк ад Сафійкі. Трэба прайсці праз Чырвоны мост над Палатой, падняцца ўверх да Кадэцкага корпуса, а потым зноў спусціцца да дзвінскай набярэжнай.

Чытаць для мяне — найвышэйшая асалода.

Я думаю, што кнігі пішуць казачныя чараўнікі, якія жывуць у гарах ці на нябёсах...

Перад сном я прыдумваю ім новы працяг, я хачу, каб любімыя героі жылі вечна, каб я вырас і стаў такі, як яны...

Падобнымі ўспамінамі, мне здаецца, могуць падзяліцца многія: і мае ровеснікі, і маладзейшыя, для каго кніга з маленства верны сябар і дарадчык.

Чытанне, па вобразным выказванні Янкі Брыля, — «праца і свята». Яно патрабуе вялікага напружання, як і любая праца. І калі інтэрнэт у асноўным забава, то менавіта чытанне — тое, што павінна культывавацца з самых малых гадоў менавіта як свята і праца.

Стагоддзямі вылучалася сапраўдная літаратура — гуманізм і любоў да чалавека. Не, не сюсюканнем, не дыдактыкай, не ідэалагічнымі штампамі, а прыхаванай нават у самых трагічных і песімістычных радках светлай нотай любові, калі хочацца жыць, а не патанаць у беспрасветнасці.

Для некаторых гэта «архаіка», а то і проста «саўковасць», ды ўсё ж літаратура, на мой погляд, павінна быць адхланнем для душы, пэўным катарсісам, а не сродкам эпаціраваць ці станавіцца ў высакамерную позу да звычайных чалавечых радасцей і засмучэнняў, трывог і надзей.

...Нехта з вядомых пісьменнікаў сказаў, што ён больш перачытвае, чым чытае новае. Я, хоць і стараюся сачыць за тым, што выходзіць з друку, цяпер таксама люблю перачытваць тое, што некалі ўпадабаў. Вось і зараз на стала побач з зачытанымі томікам Янкі Брыля — кнігі Андрэя Федарэнкі.

Андрэй на старонках вымаўляе: «Аўтар піша, абавязваючы такім чынам, каб іншаму — чытачу — можна было ўспомніць сваё і параўнаць. Аўтар нібы кажа: «У цябе, мой незнаёмец, не было вольнага часу заўважаць усё гэта, а жыццё такое кароткае, хуткаплыннае. І трэба радавацца кожнай хвіліне яго, навучыцца любіць, цаніць моманты яго... Вось ты, мой чытач, навучыся разам са мною (калі ў цябе няма часу ці ўмення) заўважаць гэтыя драбніцы, адкрываць іх у будзённым...»

Сапраўды, прыдумаць нешта новае немагчыма. Наадварот, калі сваё, патаемнае адгукнецца ў нехай душы як яго ўласнае, тады і будзе той кантакт чытача і творцы.

Зноў гляджу на паліцы, застаўленыя кнігамі. Здымаю томік вершаў Арсенія Таркоўскага, а вось і «Мой свеце ясны» Міхаса Стральцова, а пасля буду чакаць чарговую сустрэчу з маёй любімай «Чазеніяй» Караткевіча.

І веру ў працяг асалоды. Асалоды чытання.

«Жыццё — не мука...»

Самаіронія і філасофскасць — галоўныя складнікі лірыкі Галіны Каржанеўскай, у чым можна пераканацца, чытаючы зборнік яе паэтычных мініяцюраў «Вершаняты-2», які пабачыў свет у выдавецтве «Каўчэг». Іранічнасць, самаіронія, філасофскі роздум заўжды былі ўласцівы творчасці аўтаркі, знайшлі адлюстраванне праз форму, якая найлепш стасуецца з гэтым жанрам.

Так, у час фрагментарнага, кліпавага ўспрымання рэчаіснасці чытачу часта бракуе і дня, і сіл на доўгія філасофскія развагі і вялікія аб'ёмы, а тое, што сказана лаканічна і ёмка, хутчэй будзе заўважана і знойдзе водгук у душы:

Я веру (ў меру),
што жыццё не мука,
А проста эфектыўная навука.

Зборнічак кішэннага фармату быццам прызначаны, каб яго захапіць з сабой і мець на любы выпадак жыцця: калі сумна ці патрабуецца прамовіць тост, каб у дарозе быў спажытак для думкі альбо проста хочацца знайсці ўдмлівага «суразмоўцу» і суаднесці свой і чужы досвед. Вершы пад вокладкай недакучлівыя, большасць з іх — чатырохрадкоўі (некаторыя складаюцца і з дзвюх строф). Творы можна чытаць у любым парадку, але каб прасцей было арыентавацца, тэматычна яны падзелены на чатыры часткі: «Сонца аднолькава любіць усіх», «Бог чакаў, калі мае вочы адкрыюцца», «Надакучыла быць слабою», «А насустрач зычліва ўсміхаецца свет». Але строгіх пераходаў паміж гэтымі раздзеламі няма, аднолькава яны прадстаўлены вершамі, дзе адлюстроўваецца роздум пра жыццё, свет і пра сябе ў гэтым свеце, і пра глыбіні чалавечай

душы, і пра няпросты шлях удасканалення. Хіба што ў лірычнай гераіні перадапошняга раздзела больш пазнаецца менавіта жаночая сутнасць аўтаркі з яе няпростым лёсам:

Мяне ўсё жыццё
акружалі Міколы.
Хапала прыгодаў,
хай Бог цяпер судзіць.
«Мікола» на сёння гучыць,
як «ніколі».

Ні Колі, ні Галі —
інакшыя людзі.

Як справядзача, падвядзенне вынікаў, канстатацыя пэўнага этапу на прыступках станаўлення жаночкага боку асобы гучыць верш «Шлях» (пра які згадваецца вядомае: сказала як адрэзала):

Ад той, што не цяміла ні халеры
І не знала ў адданасці меры
Да відушчай і месцамі злой
Шлях працяглай,
і пройдзены мной.

Колькі б жанчын падпісалася пад гэтымі радкамі! І нават калі ўзняцца над гендарным пытаннем, можна сцвярджаць, што выснова гэтая ўніверсальная: хіба не ўсе мы наіўныя на пачатку спасціжэння свету і не «відушчыя», калі ўжо набылі пэўны досвед і спазналі кошт сяброўства, вернасці і здрады, адданасці і адчужэння?..

Прамыванне костак
падчас дэканструкцыі шкілета

Няма нічога новага, а любое мастацтва даўно памерла. Звычайна, каб да гэтай думкі прыйсці, трэба самому далучыцца да свету мастацтва і паспрабаваць нешта ў ім зрабіць. Толькі паспрабаваўшы, разумееш, што вынаходзіш ровар, прычым ровар, які даўно ўжо на звалцы.

Думка пра тое, што нічога новага няма, звычайна прыводзіць або да моцнай фрустрацыі і адмовы ад творчасці, або, наадварот, да больш адчайных спроб вынайсці нешта новае ў наскрозь няновым свеце. Яшчэ, канечне, магчымы варыянт, у якім умоўны творца скараецца перад сітуацыяй і працягвае свае творчыя эксперыменты і спробы не пакутуючы.

Сінтэз мастацтваў, як бы гэта ні гучала, традыцыйна ўспрымаецца як нешта цікавае і незвычайнае. Сінтэз літаратуры і кіно прывычна выглядае як экранізацыя рамана або, напрыклад, біяграфія пісьменніка з элементамі тэкстаў у фільме. Кінамова не менш разнастайная і глыбокая, чым звычайная, у чымсці — за кошт створанасці — нават больш. Але спроб перанясення кінамовы ў звычайную сустрэча не так шмат.

Адна з іх — прадмет разгляду ў гэтым тэксце — кніга Макса Шчура «Кінараман». Яе, як і джойсаўскага «Уліса», да прыкладу, можна чытаць дзеля сюжэта — гісторыі чалавека, які займае своеасаблівую ролю ў стварэнні кіно, аб тым, як будаваліся

яго стасункі з гэтым мастацтвам. Але самае цікавае ў «Кінарамане», безумоўна, — яго форма. Аўтар фактычна выкарыстоўвае відэамантаж для працы з тэкстам: складае яго з нарэзаных кавалкаў дзённіка героя, размоў з сябрамі за півам, цытат вядомых рэжысёраў і літаратараў, выпадковых разважанняў, расповедаў пра падзеі і лёсы ў кіно.

Калі цалкам пазбавіцца сюжэтнай часткі, кніга будзе нагадваць своеасаблівы падручнік па гісторыі кінамастацтва, напісаны з асабістага погляду аўтара, што не дазваляе фармальнай мове і фактычнай інфармацыі «з'есці» яго стаўленне да прадмету.

Пэрсанаж, цэнтральная асоба ў сюжэтнай частцы тэксту, не мае імені. На працягу тэксту ён быццам бы намагаецца самаідэнтыфікавацца,

зразумець, кім з'яўляецца і якое месца займае ў жыцці і структуры тэксту. У першых частках гуляе з чытацкімі чаканнямі на конт яго знешнасці і нават полавай прыналежнасці. У пытаннях гендару называе сябе сексістам і быццам выбачаецца за тое, што вырашыў застацца ў кнізе мужчынам. Гэтыя тлумачэнні выглядаюць дзіўна, але пасля разумееш, што своеасаблівы пасіўна-агрэсіўны настрой можна лічыць рысай персанажа: пазней ён пачынае праяўляцца ў стаўленні да многіх людзей і з'яў, што яго атачаюць. «Падобна з'яву вяртання да першапачатковага стану мы назіраем паўсюль, дзе праехаў танк няўмольнага прагрэсу».

Назіранні за жыццём, даследаванні псіхалогіі чалавека, сутнасці з'явы — неад'емны бок існавання лірычнай гераіні Галіны Каржанеўскай. Нават не ў самых спрыяльных умовах і абставінах яна здольная на аналіз:

Згадка нечаканая ці верш...
Добрых думак у дарозе — мора!
А калі талончык не праб'еш,
Думаеш

адно пра кантралёра.
«У транспарце»

У многіх вершах паэтэса выкарыстоўвае прыём, праз які творы атрымліваюцца найбольш вобразнымі і яснымі для ўспрымання: пераносіць рэаліі свету жывёл на чалавечы:

Кожнага можа накрыць
Крыўда ці скруха.
Так, гэта рызыка — жыць,
З сіл выбівацца і плыць,
Рваць павуцінне, як муха.

«Рызыка»

Але найбольш глыбінныя па сэнсе і мастацкім пераасэнсаванні вершы Галіны Каржанеўскай на хрысціянскую тэматыку (якая, дарэчы, лічыцца адной з найбольш складаных для выяўлення, бо ў мастацкім творы замала канстатацыі хрысціянскіх заветаў і выказвання веры і любові да Бога без адпаведнай вобразнасці).

Ён праз мяне смяецца і пакутуе.
На ўздыме я —
Яму ўсё мала, мала...
Што мною не перажыта, не пачута,
Не ўбачана — і для Яго прапала.

«Праз мяне»

У назве зборніка нібыта закладзена адсылка да нечага несур'эзнага, але, як мне падаецца, калі праз несур'эзнае і жартоўнае атрымліваецца сказаць пра сур'эзнае, гэта сведчанне мастацкай спеласці творцы і ўніверсальнасці таленту.

Яна БУДОВІЧ

Пісьмо здэгенеравала на ўзровень «твітаў», гэтых віртуальных графіц; фатаграфія апусцілася на ўзровень імгненных «шотаў» і «сэлфі», кіно выразілася ў «споты» і «гіфі».

У анатацыі зазначана, што гэтая кніга была спробай паяднаць і распавесці пра гісторыю кіно і вобраз пакалення, да якога належыць аўтар. Магчыма, у гэтым скепсісе і ёсць спроба паказаць характар людзей, што выраслі ў адным свеце, а жыццё вымушаны абсалютна ў іншым. Іронія аўтара раскрываецца не толькі ў рэзкіх разважаннях, але і ў гульні слоў.

Працягваецца гульня з чытачом не толькі ў сюжэтнай частцы, але і ў цытатнай: некаторыя трансфармаваны, і трэба быць добра абазнаным, каб расшыфраваць гэта. Дарэчы, цытаты тут існуюць не толькі ў якасці частак тэксту: раскажваючы гісторыю, пісьменнік перыядычна «цытуе» сюжэты фільмаў.

Так, мімаходзь, М. Шчур вызначае і жанр сваёй кнігі. «Анатомія» — пазначана на вокладцы. Праз некалькі старонак аўтар тлумачыць чужымі словамі: «... Гэта, можа, і раман, але адступленні, каталогі, стылізацыя постацяў наводзіць аднаго з чатырох «гумараў», дыскусіі ў стылі сімпозіуму і несутынных кніжы з філосафаў і педантаў-крытыкаў — усё гэта рысы, што характарызуюць жанр анатоміі». Тэкст неадназначны па настрой: часам аўтар карыстаецца ледзь не акадэмічнай мовай, дзесьці збіваецца на лаянку і эпатажныя выслоўі. Фрагментарнасць, стракатасць і разнароднасць тэксту патрабуе вялікай засяроджанасці, абазнанасці ў тэме і значнага чытацкага майстэрства, каб зразумець гэтую кнігу да канца.

Дар'я СМІРНОВА

Экскурс у спадчыну

Кніжная спадчына, прысвечаная Міхалу Клеафасу Агінскаму, папоўнілася сёлета яшчэ адным значным выданнем. У выдавецтве «Чатыры чвэрці» да 255-годдзя кампазітара была створана кніга «Адраджэнне і вяртанне». Акрамя таго, памяць пра нацыянальнага героя ў цяперашні час ушаноўваецца праз аднаўленне культурных помнікаў, пастаноўку спектакляў, правядзенне навукова-практычных канферэнцый, канцэртаў, папаўненне музейных калекцый, рэалізацыю шматлікіх міжнародных праектаў.

Міхал Агінскі ў свае часы быў вядомы перш за ўсё як палітык і дыпламат, актыўны грамадскі дзеяч, адзін з лідараў паўстання Касцюшкі. А сёння мы ведаем Агінскага не толькі як сапраўднага патрыёта, але ў першую чаргу і як выдатнага і таленавітага кампазітара, які пакінуў пасля сябе шматлікія паланэзы, рамансы, вальсы, маршы, менуэты — больш за сем дзясяткаў твораў.

У вывучэнне музычнай спадчыны М. К. Агінскага значны ўнёсак зрабіў творчы калектыў «Беларуская капэла» Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь на чале з заслужаным артыстам Беларусі прафесарам Віктарам Скорабагатавым. Калектывам быў падрыхтаваны шэраг нотных выданняў (серыя «Музыка старажытных сядзіб»). Выдавецкія праекты, прысвечаныя асобе М. К. Агінскага, штогод папаўняюцца. Тым не менш у біяграфіі Агінскага застаецца шмат неадследаваных пытанняў. Да цяперашняга часу дакладна невядома, дзе ж быў напісаны знакаміты паланэз «Развітанне з радзімай». Ёсць некалькі версій, але навукоўцы схіляюцца да таго, што паланэз № 13 быў створаны ў Залессі.

Рэстаўрацыя сядзібы роду Агінскіх XIX ст., што знаходзіцца ў Залессі (Смаргонскі раён), была завершана ў 2014 годзе. Сёння на яе месцы працуе дзяржаўная гісторыка-культурная ўстанова «Музей-сядзіба М. К. Агінскага», дзе ў 13 залах, як у 13 пакоях гаспадара, размешчана багатая экспазіцыя. У часы Агінскага сядзібу часта называлі «Паўночнымі Афінамі», яна з'яўлялася культурным цэнтрам усяго краю. Цяпер адноўлены таксама аранжарэя, парк, капліца, альтанкі, масток з гравюры Леанарда Ходзькі 1822 года. На працягу некалькіх гадоў у Залессі здзяйсняюцца праграмы гістарычнай рэканструкцыі і музычныя імпрэзы, прысвечаныя памяці знакамітых прадстаўнікоў роду Агінскіх. Залессе — гэта куточак прыгажосці і натхнення. Тут атмасфера дапамагае паглыбіцца ў далёкае XIX стагоддзе, дзе ўяўляеш сябе важным гасцем: сядзіш у адной з залаў сядзібы і з захапленнем слухаеш знакамітыя паланэзы ў выкананні самога маэстра...

Памяць пра М. К. Агінскага ўслаўляецца ў шматлікіх спектаклях, фільмах, канцэртных праграмах. Так, на сцэне Мінскага абласнога драматычнага тэатра ў Маладзечне ў 2005 годзе быў пастаноўлены спектакль па п'есе Уладзіміра Драздова «Фантазія ля мінор» («Паланэз на развітанне»). Рэжысёрам Анастасіяй Мірашнічэнка быў зняты дакументальны фільм «Рана ў сэрцы. Міхал Клеафас Агінскі», у якім расказваецца пра жыццё і творчасць кампазітара. У выкананні артыстаў Маладзечанскага маладзёжнага музычнага народнага тэатра і заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь сімфанічнага аркестра Маладзечанскага дзяржаўнага музикаледжа імя М. К. Агінскага прагучала рамантычная опера ў 2-х дзеях «Міхал Клеафас Агінскі. Невядомы партрэт».

Тэма спадчыны роду Агінскіх знаходзіць адлюстраванне ў мастацкіх творах беларускіх аўтараў, якія такім чынам ушаноўваюць памяць пра знакамітага земляка. У кнізе «Адраджэнне і вяртанне» размешчана цікавая галерэя шматлікіх твораў вядомых мастакоў: Віктара Нямцова («Залессе»), Віктара Барабанцава (серыя «Алея ў парку»), Віктара Мікіты («Від на палац Агінскага з каменем»), Эдуарда Мацюшонка («Гукі паланэзу»), Мікалая Аўчыннікава («Дождж прайшоў. Залессе»), Сяргея Савіцкага («Восень у Залессі»), Рыгора Мязьева («Зімовы сон»), Анастасіі Балыш («Залескі раманс»), Аляксея Бабіча («Паўночныя Афіны») і інш.

У адраджэнні, захаванні і папулярнасці матэрыяльнай і духоўнай гісторыка-культурнай спадчыны роду Агінскіх важную ролю іграе Маладзечанскі дабрачынны фонд «Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага», які дзейнічае з 2012 г. Намаганнямі фонду ў вёсцы Аборак (Маладзечанскі раён) былі адноўлены рэшткі

касцёла Узнясення Дзевы Марыі і святога Роха XV ст. і добраўпарадкаваны склепахавальня роду Ходзька-Дэдэркаў (Леанард Ходзька быў сакратаром М. Агінскага, даў ёй да ладу яго архіў, у 1836 г. у Парыжы выдаў мемуары кампазітара на французскай мове).

Музычная дынастыя Агінскіх працягваецца дагэтуль: у Англіі працуе музыкант і музыказнаўца Іва Залускі, нашчадак Міхала Клеафаса Агінскага. Акрамя гэтага, нашчадкі кампазітара, жыццё якіх таксама звязана з музыкай, ёсць у Польшчы. На думку музыказнаўцы Віктара Скорабагатава, «дзеля параўнання можна ўспомніць толькі дынастыю Бахаў, але, калі глядзець на працягласць дынастыі Агінскіх па часе, то гэта ўвогуле ўнікальная ў свеце музыкі сітуацыя».

Кніга «Адраджэнне і вяртанне» — гэта экскурс у спадчыну М. Агінскага. Яна мае міжнародны фокус: інфармацыя падаецца на беларускай і англійскай мовах. Выданне адметна тым, што спалучае цікавыя звесткі пра вынікі дзейнасці па аднаўленні і захаванні спадчыны вядомага кампазітара і яскравыя творы мастацтва выдатных беларускіх аўтараў, у якіх непарыўная сувязь мінулага і сучаснага. Акрамя гэтага, кніга аздоблена шматлікімі ілюстрацыямі: у выданні выкарыстаны фотаздымкі з фонду Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, з яго філіяла «Музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры», архіва выдавецтва «Чатыры чвэрці», а таксама фотаздымкі Альфрэда Мікуса і з інтэрнэт-крыніц. На думку шматлікіх даследчыкаў, спадчына Агінскага яшчэ толькі пачынае вывучацца, таму можна ўпэўнена сцвярджаць, што выдавецкія праекты будуць папаўняцца.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

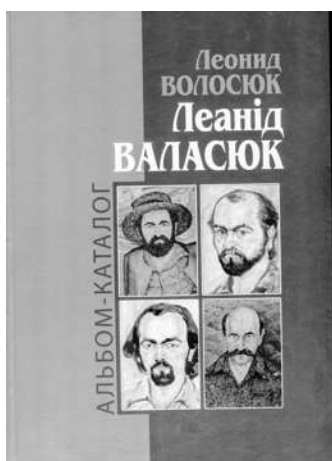
«Кожны з нас — па-свойму творца»

Нядаўна пабачыла свет кніга ўраджэнца Кобрыншчыны мастака і пісьменніка Леаніда Валасюка. Новае выданне — «альбом-каталог», уступ да якога называецца «Спроба натхнення, альбом Творчай аўтабіяграфія». Па сутнасці, гэта своеасаблівае справаздача творцы-мастака да юбілею.

Вершы ён пачаў пісаць яшчэ ў школе, калі сям'я жыла ў Брэсце. Першая публікацыя — у абласной газеце «Заря» ў 1982-м. Потым яго творы пабачылі свет у «ЛіМе», «Настаўніцкай газеце», «Народнай трыбуне»... Леанід Валасюк — аўтар многіх зборнікаў вершаў, кнігі прозы «Сцежкі да сядзібы» (2008), фантастычнага рамана «Вяртанне берасцейскай стралы» (2012), акрамя таго, Л. Валасюк — лаўрэат літаратурнай «Мядовай прэміі», заснаванай Міколам Папекам.

З дзіцячых гадоў Леанід Валасюк захапляўся і маляваннем. А пасля вайскавай службы чарцёжнікам пры штабе Паўднёвай групы войск у Венгрыі пасляхова скончыў архітэктурны факультэт Брэсцкага інжынерна-удаўнічага інстытута. Працаваў у абласным навукова-метадычным цэнтры культпрасветработы і народнай творчасці, мастаком-дызайнерам на розных прадпрыемствах у абласным цэнтры.

Кніга Леаніда Валасюка выйшла на беларускай і рускай мовах і носіць аўтабіяграфічны характар. І не толькі таму, што аўтар шмат

распавядае пра сябе — пра дзяцінства, юнацтва, навучанне ў школе і ВНУ, творчыя пошукі і знаходкі.

У выданні-каталогу — каля тысячы графічных і жывапісных работ Леаніда Валасюка розных перыядаў творчага жыцця. Гэта сюжэтныя творы і пейзажы, нацюрморты і абстрактныя работы, цэлая галерэя партрэтаў, у тым ліку і аўтапартрэтаў. «Талент берасцейскага творцы Леаніда Валасюка апякаюць дзве музы: ён выказваецца і ў выяўленчым мастацтве, і ў словатворчасці. Магчыма, існуе на свеце муза надзейнага сяброўства, грунтовай жыццёвай станоўчасці. Дык і яна не абмінула сваім цяплом гэтага руплівага з выразнымі скульптурнымі рысамі творцы і добрымі сумнымі вачыма. Трэба сказаць, што музы ў сваіх надзеях не памыліліся. І ў фар-

бах, і ў словах, і, галоўнае, у паўсядзённым жыцці Леанід Фёдаравіч апраўдвае давер, яму аказаны...» — распавядае літаратуразнаўца Юрый Пяталкоў.

Альбом-каталог выйшаў у ААТ «Брэсцкая друкарня». Між іншым, гэта ўжо не першае шматфарматнае выданне, падрыхтаванае Леанідам Валасюком і выдадзенае тут. У 2014 годзе накладам 500 экзэмпляраў выйшла яго кніга «Непрыдуманых партрэтаў» пра літаратараў, мастакоў, народных майстроў і дойлід аўтараў Берасцейшчыны, у якой распавядаецца пра такіх выбітных асоб нашай зямлі, як Ніна Мацяш і Уладзімір Калеснік, Мікола Пракаповіч і Алесь Каско, Эдуард Куфко і Пётр Данелія, Іван Фядзісаў і Анатоль Кудзіненка, Міхаіл Талмачоў і Міхась Канькоў. На пытанне, што натхняе Леаніда Валасюка, ён адказаў так: «Найперш людзі. Кожны з нас па-свойму Творца. І не так і важна, у якой галіне чалавек працуе. Ну і, вядома ж, прырода. Беларусь — цудоўная краіна са шматлікімі рачулкамі і азёрамі, лясамі і ўзгоркамі. Трэба толькі гэта ўсё разгледзець...»

Бясспрэчна, грунтоўнае поўнакаляровае выданне зацікавіць не толькі прыхільнікаў творчасці Леаніда Валасюка, але і іншых аматараў выяўленчага мастацтва. Шкада, што наклад каталога (будзем спадзявацца — першы тыраж) — усяго 50 асобнікаў, таму ён адразу становіцца рарытэтным.

Аляксей БЕЛЫ

Пра што і чаму

Ці ведаеце, якія салодкія сны зімой бачыць мямдзведзь? А ці ў правільным парадку запальвае святло святлафор на гарадскіх вуліцах? Чаму з ледзяка, што з даху звесіўся, раптам весела паляцелі кропелькі на зямлю? Пра што марыць пяцігадовая Насцечка, у якой хутка дзень нараджэння?

Адказы на ўсе гэтыя пытанні юныя чытачы даведаюцца, калі разгорнуць новую каляровую кнігу вершаў Анатоля Мохарава. Называецца яна гэтак жа, як і аднайменны верш паэта, — «Сон мямдзведзя».

Цікава, што дзіцячая кніга пабачыла свет у выдавецтве «Гомельская праўда» адразу на дзвюх мовах (пераклад на беларускую мову зрабіла жонка аўтара Людміла Мохарава). Акрамя гэтага, зборнік вершаў пралюстравалі дзеці разам з аўтарам.

Перад тым, як рукапіс кнігі апынуўся ў выдаўцоў, яго ўважліва прачыталі навучэнцы мастацкага аддзялення Навагутаўскай сярэдняй школы мастацтваў Гомельскага раёна. Кацярына Чаравач, Яраслаў Булавін, Макар Якаўцаў, Кацярына Дземідзенка, Хрысціна Прачук стварылі прыгожыя малюнкi па матывах вершаў, якія ім асабліва спадабаліся. Да асобных твораў і сам аўтар падрыхтаваў фотаілюстрацыі. Атрымалася прыгожа і пазнавальна.

Дарэчы, у Анатоля Мохарава, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі і Расійскага саюза пісьменнікаў, «Сон мямдзведзя» — не першая кніга для дзяцей. Яго пяру належаць зборнікі «Настачкіны вершы», «Хмарка па небе ляцела», «Чароўны свет», «Я малюю», «У свеце загадак», «На двары», якія (як і зборнікі паэзіі для дарослых) дагэтуль выходзілі толькі на рускай мове. Бясспрэчна, новая кніга прыйдзецца даспадобы самаму дапытліваму чытачу.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

Настасся НАРЭЙКА

Жывая зброя неадольнай сілы

Калі твой боль становіцца маім,
Я адчуваю нават цераз сцены
Драбнейшы рух у сэрцайку тваім —
Несправядлівы ход і несумленны.

Прашу цябе, усемагутны лёс,
Гуляй са мной, рабі са мной, што хочаш.
Ты толькі не чапай яго. Мароз
Бяжыць па скуры нават летняй ноччу.

Удушыша, што разбудзіць да пары,
Пакажа, што кахаю я да болю.
Магутны лёс, мы болей не сябры,
Мы — цэлае, адно. Я не дазволю

Параніць, незаменнага, яго,
Я буду бараніць яго да скону.
Ты ведаеш цану жыцця майго.
Я не каштую залатога звону

Манеты, што скацілася пад стол.
І кубкі, апусцелыя, застылі.
І люд прыціх, спужаны, навакол.
Я помню, як кахалі мы. Астылі?

Ніколі! Да вар’яцтва і да дна!
І кубкі — аб падлогу, як манеты.
О, лёсе мой! Я болей не адна,
Хоць каву ў адзіноце п’юць паэты.

Я, відавочна, — ніякі паэт.
І самалюбства пылам кніжным стала.
О, лёсе мой! Мой неабсяжны свет!
Я рыфму да цябе не падабрала.

Я падбяру. Я напішу табе.
Ты дрэнным вершам не пагрэбуй, мілы.
Пакінь са мной каханне і ў журбе,
Жывую зброю неадольнай сілы.

Я думала, што ТАК бывае толькі
У кнігах, у рамансах, у кіно,
Што сэрцайка ў сабе не змесціць столькі,
Бо проста развучылася даўно.
Я думала, што ТАК не адбірае
Спакой яно, і сон, і цішыню.
Я сёння незваротна дагараю
І рада спапыленню і агню.
Я думала, што ТАК не пакахаю
Ніколі, што няма мяне даўно.
Аднак... Я адраджаюся — жывая!
І гэты май як белае віно.
Я думала... Даруй. Не адгадала
Адразу ж у табе нябесны знак.
Я проста, немагчымы мой, не знала,
Што і мяне кахаць магчыма ТАК...
Кіно неверагоднае, як казка,
Не скончыцца ніколі, дарагі.
Ты проста будзь на свеце, калі ласка.
Рака ж не памяняе берагі.

Мне часам здаецца: ты проста гуляеш
Са мной.
Прыгожая лялька. І хлопчык дарослы
І жорсткі.
Павута трывогі маёй уплятаецца
Ў косткі,
І вецер маіх валасоў пахне толькі маной.

І рукі мае не знаходзяць спакою і сну,
І вочы мае перапоўнены ўжо акіянам.
Пякуюча соль раз’ядае. І шрамам, і ранам
Ужо не зажыць. Я тану. У табе я тану...

Разбудзіш мяне. І святло месяцовае зноў
Ліне праз акно. Я трывогу вазьму
Ў двукоссе...

Ты скажаш, што я памылілася,
Мне падалося.
І кіпень астыне ўнутры.
І суцішыцца кроў.

І будзе халодная ноч. Як разгаданы сон.
І будзе бяссонне. І столь,
Што спывае над намі.
І будзе спакой. Нібы толькі мінула
Цунамі.

І будзе адна цішыня небыццю наўздагон.

Перад імі схіляюць галовы князі і паэты,
Перад імі дрыжаць, палатнеюць —
І долу. Няхай!

Перад імі нічога не варты
Чужыя сусветы.

Перад светлымі словамі:
«ВЕР», «СПАДЗЯВАЙСЯ», «КАХАЙ».

Іх у дзённіках пішуць і шэпчуць у ціхіх
Малітвах.
Мізарнеюць пры іх і грахі, і праклёны.
Павер.

Іх гавораць, крычаць,
Прамаўляюць у ішасці і ў бітвах.
Словы сілы, замова.
КАХАЙ. СПАДЗЯВАЙСЯ.
І ВЕР.

Калі б я магла расказаць,
Як бясконца баліць,

Як дранае горла наветра са смакам
Металу,

Як слёзы мяне раз’ядаюць —
Няможна не ліць,
Як сэрца спыняе свой бег —
Паступова, памалу.

Калі б я магла расказаць,
Як праз цела струна
Праходзіць. І мулка, і горка, і страшна.
Навала!

Калі б я магла гаварыць, як смылела яна,
Калі б я магла гаварыць, я б, адзіны...
Не стала.

Глядзі на мяне. Я слабая. Баюся. Дрыжу.
Глядзі на мяне. Я шалёныя вочы схаваю.
Маланка раскrojіла неба, падобна нажу.
І дождж незвычайны, барвовы.
І я... як жывая.

Глядзі на мяне. Мой апошні,
Мой скрадзены раз.

Глядзі на мяне. І маўчы, і чытай,
І жахайся.

Пастскрыптум

Мільгнуў, як знічка ў цёмным свеце...
Жыў, як спяваў, спяваў, як жыў,
Пра снег і дождж, пра хлебны вецер...
А болей, болей для душы.

На мяжы быцця і небыцця
Я да зор далёкіх адпушчу
Богам бласлаўненую душу,
Таямніцу ўласнага жыцця.

Вяртаюся ў былую маладосць
У думках, марах, светлых успамінах,
Нібы аблудны сын, залётны госць
Завейнай ноччу ў цёплую хаціну.

Ліецца па Зямлі людская кроў,
У войнах гінуць цэлыя народы,
Бяднее слоўнік чалавечых слоў,
І толькі мова вечная ў Прыроды.

Мы жывём у свеце віртуальным—
Верцімся ад пят да галавы,

Фота Кастуся Дробава.

Адзіна магчымы, ішчаслівы і страшны
Адказ.
Ад сэрца майго, ад душы — ад мяне —
Адракайся.

Не дазваляйце мне пайсці!
Мая слятая злосць растане,
Асколкам ішкла ў глыбокай ране
Яна паспее прарасці.

Я буду крочыць цераз холад.
Застогне птушачка ў трысці.
Мне кветкі сёння не знайсці.
Купалле. Ноч. І страх. І... горад.

На добры шлях перахрысці.
Мой крыж са мной, мая нядоля.
Я перайшла на «ты» міжволі.
Таму дабру і не ўзысці.

Благое зерне. І каханне
Гібее там, дзе не знайсці.
Адно скажу на развітанне:
Не дазваляй жа мне пайсці!

Пералётныя думкі вяртаюцца ранняя
Вясною.

Іх магутныя крылы звіняць
Над маёй галавой,
Над усёй мітуснёй, над усёй беганінай
Зямною,
Над мінулым маім, над асенняй
Нажоўклай травой.

Адляталі яны ледзь заўважнымі
Кропкамі ў небе,
Нібы хлопчык малы маляваў,
Ці дзяўчынка... Не я.
Я глядзела на іх, хоць казалі:
«Не трэба. Не трэба.
Адпусці. У дарозе нашкодзіць
Надзея твая».

Я чакала. Я ведала: вернуцца думкі.
І з часам

Сыдзе снег, на галіне лісток
Заўсміхаецца першы.
І мы будзем да радасці — РАЗАМ,
Да вечнасці — РАЗАМ.
І на аркуш пусты лягуць першыя —
Новыя! — вершы.

Змітрок МАРОЗАЎ

Мне ў жыта хочацца ўвайсці,
Мне вечнасцю здаецца жыта.
Аляксей Пысін

Птушкі паміраюць ў палёце,
Родную пакінуўшы зямлю,
Вось і я на самай светлай ноце
Выдыхну апошняе «люблю»:

Лесу, лугу, маладому жыту,
Сонейку ў рабінавым лісці,
Усяму, што мною перажыта,
Што й мяне любіла пры жыцці.

Як многа мудрасці ў Прыродзе,
Як мала мудрасці ў людзей!..
Прырода генія народзіць
І ў шлях апошні правядзе,
Хаця ў зямным кругазвароце
Ён сустракаецца радзей...
Як многа мудрасці ў Прыродзе,
Як мала годнасці ў людзей!

Твой вобраз, як ад мамы тэлеграма,
У радасці, у ішчасці і ў журбе
Я ў вобразе каханай бачу маму —
І пазнаю міжволі сам сябе.

Галіна НІЧЫПАРОВІЧ

Вясковыя прыгоды

Вёска. У любую пару года працы тут хоць адбаўляй. Так і ў гэтай сям’і. Кацярына і Рыгор — пенсіянеры з вялікім ста-жам. Дзеці даўно выраслі, разляцеліся, як тыя птушаняты, з роднага гнязда, але часта наведваюць бацькоў, дапамагаючым могуць. І ўсё ж разлічваць даводзіцца ў асноўным толькі на сябе. Трымаюць вялікую гаспадарку: карова, ладны бычок, свінні, куры, нават пчолам абзавяліся. Усё робяць дружна, не дзеляць на «маё-тваё», таму і работа спорыцца. Праўда, з бычком цяжкавата. Упарты. Ні на пашу завесці, ні з пашы. Жанчыне з ім не справіцца, таму Рыгор гэты абавязак усклаў на сябе.

У той дзень вылецеў рой. Што і як рабіць у такім выпадку — вопыту ў гэтай справе малавата. Пакуль датумкаў, шмат прайшло часу, і крылатыя вар’яты ледзь не з’елі — твар апух, замест вачэй — толькі вузенькія шчыліны: ні даць ні ўзяць — японец.

Але ж адну работу робіш, а сем чакае. З поля, дзе яны з жонкай у гарачыню палолі капусту, прыехалі надвечоркам, а ўжо мурзатыя. Гледзячы адно на аднаго, не стрымлівалі смеху.

Па бычка гэтым разам пайшла Кацярына. А ён, паршывец, ныйначай як пакрыўдзіўся: не хоча ісці дадому, хоць ты плач. Кацярына з ім і так, і гэтак... Урэшце бедная ўблыталася ў ланцуг, павалілася — зламала руку. З горам папалам з дапамогай суседзяў прывялі бычка дамоў. Трэба ехаць у бальніцу з пераломам. А як у такім выглядзе паказацца людзям на вочы: у самой рука, у мужа — твар. Яшчэ падумаюць, што бамжы ці п’янтосы... Давялося пазваніць дзецям — паклікаць на выручку.

Сын, адчыніўшы дзверы ды ўбачыўшы бацькоў, аслупянеў. Хацеў засмяяцца, але ж пабаяўся пакрыўдзіць. Справіўся з эмоцыямі, прывёў да парадку гаспадарку, дапамог матулі памыцца і адвёз у бальніцу.

Дзякуй богу, усё абышлося: бычка здалі на мяса, з пчолам пасябравалі — мёд носіць спраўна і, галоўнае, больш не кусаюцца, косці з цягам часу зрасліся. Зноў кіпіць-віруе жыццё на падворку. Няма калі сумаваць.

Ды не пі ты пойла, братка...

Вярнуўшыся з войска, Кастусь, як многія тады, запісаўся на курсы шафёраў. Кіраваць машынай ён умеў, але каб працаваць, трэба былі правы. Пасля гэтага ў яго з’явіліся праца, грошы і новыя сябры. З імі хадзіў у кіно, у бар, на танцы. А дзе кампанія, там і п’янка. Ды каб чарку-другую, а то ж... да свінячага візгату. Сварыліся на Косцю бацькі, спрабавалі прывесці да розуму, а толку...

Неяк раз вяртаецца ён з гулянку (дома ўсё ўжо спяць), а яго, як на ліха, смага мучыць. Улукаткі зайшоў у кухню (п’яны то п’яны, а помніў, што на прыпечку кампот стаіць — з суханых яблыкаў). Абмацаў гаршчэчак, добра з яго, што называецца, прыклаўся, а пасля спаць падаўся.

Раніцай не падняць. На працу ісці пара, а яго не дабудзіцца. Маці снедаць кліча. А заадно пытае:

— І каму гэта прыйшло ў галаву пойла цялячае выліць? А мне цяпер становіся ды зноў вары.

— А дзе яно было? — не разумее Косця.

Жыццё працягваецца

Абразкі

— Як дзе? У гаршчэчку на прыпечку.
— Дык там жа кампот заўсёды стаяў.
— Ён і цяпер стаіць.
— А я што ноччу выпіў?!
За сталом грымнуў смех.

— Малайчына, сыноч, — «пахваліла» маці. — Ты ўжо цялятка стаў аб’ядаць. Так, крый бог, і да свінак дойдзеш, бо гарэлка да добра не давадзі, а вось да дурнога... На суседа вунь паглядзі...

Пагаварылі так бацькі ды чамусьці ўзгадалі, як Косця яшчэ малым гуляў са стальным абручыкам і неяк уздзеў яго на шыю: туды жалязяка лёгка ўскочыла, а вось назад — аніяк.

— Паўвёскі тады на раду сабралася, — успамінаў бацька. — На шыйцы пілаваць той абруч ніяк не выпадала. Выраслі пастрыгчы «пад нулёўку». Намылілі галаву, пагалілі — усё роўна то нос замінае, то вушы. Думалі, у школу пойдзеш з «ашыйнікам». А як знялі, ты так ірванаў — паўдня шукалі...

— Падумаеш — страх вялікі, — насупіўся Косця. — Знайшлі пра што ўспамінаць. Гэта ж дзяцінства. Ці такое яшчэ было? Добра, што не пра ўсё вам вядома. Ну, хадзіў бы з «ашыйнікам» — цяпер гэта модна.

смыліць... Няўжо, думаю, адпіўшы мазгі, я здрадзіў жонцы? Няўжо заразы якой падчапіў? Ды быць таго не можа! За мной такога раней не вадзілася. А тут і жонка ўжо хутка вернецца. Ад думак пра гэта ні есці, ні спаць не магу! Трэба, думаю, схадзіць да доктара. Няёмка, але ж адважыўся... І там цяпеў, пакуль урач глядзеў мяне: круціў і так і гэтак. Не іначай, думаю, блугую хваробу знайшоў. Я давай спавадацца, казаць яму, што жонцы не здраджваю, хіба па п’яны чорт паблытаў. «Гэта не чорт, — пасміхаецца доктар. — Гэта — чартоўка: калі будзеш і далей гарэлку піць ды ў крэсле курыць, не толькі да чужой — да ўласнай жонкі не падыдзеш, бо не будзе з чым. А пакуль — гуляй, мілок: лёгка апёк і болей нічога!»

Пачуўшы гэта, я ад радасці ледзь з портак не выскачыў. І — ці паверыш? — кінуў курыць! А вось выпіць — гэта можна. Праўда, у меру...

Паездка ў метро

Яны жылі ў розных куточках Мінскай вобласці, сустракаліся рэдка, дзесьці два-тры разы на год, калі прыежджалі

Фота з сайта b1w.by.

— А зручна было б як, — засмяўся бацька. — На ланцуг бы зараз навязалі, можа, гарэлкі не піў бы.

— П’яніцу знайшлі, — пакрыўдзіўся сын і выскачыў з-за стала.

Падслуханы аповед

...Стамілася я ў той дзень — набегалася па крамах. Яшчэ быў час да адпраўлення аўтобуса. Прыплялася на вакзал, села ў зале чакання, дастала часопіс. Але ж чую, што на лаўку за плячыма нейкія дзецюкі садзяцца, гамонку вядуць. Я стала выпадковым слухачом.

— ...У мяне таксама быў момант, калі думаў, што ўсё, канец: жонка не даруе, — казаў адзін з іх. — А ўсё праз што? Праз дурное! Мая, значыць, разам з дзецьмі паехала ў вёску да бацькоў. Я, атрымліваецца, нічым не звязаны. Вось і загуляў на поўную: добра «накаціў» з сябрамі. Вярнуўся дадому позна, але ж распрагнуўся, з бутэлькай піва ўваліўся ў крэсла, закурыў, хаця звычайна ішоў курыць на балкон (кайфаваць дык кайфаваць!) і... заснуў. Колькі так праспаў — не ведаю. Прахапіўся ад таго, што ніжэй пупка пячэ. І трус... дымяцца. Я на іх піва — плюх... Крэсла пада мной, чую, мокрае-мокрае. Але ж, дзякаваць богу, цэлае — не спаліў... Назаўтра, — расказваў мужчына далей, — я пра гэта забыўся б. Але ж не, адчуваю, што нешта са мною не так: то свярбіць там, дзе не павінна, то

на нарады. Пасля працоўных клопатаў вырашылі не здраджваць звычцы, пасядзець у кафэ.

Да адпраўлення цягніка, на якім ад’язджаў Вадзім, заставалася яшчэ добрая гадзіна. Прyseўшы за столік каля акна, за сяседай пра надзённыя справы падлівалі ў чаркі. Хваліцца асабліва не было чым, бо кожнаму з іх даўно пераваліла за пяцьдзесят і «амурныя» прыгоды ўжо мала хвалявалі. Больш гаварылі Паша і Яўген, мабыць, таму не вельмі налягалі на спіртное, а вось Вадзіма зусім «расквасіла». Сябры давалі яго да метро, а пасадзіць у вагон часу не засталася. Паабяцалі тэлефанаваць, каб даведацца, як ён дабярэцца да дому. Вадзім, махнуўшы рукой на развітанне ў знак згоды, знік у падземні.

Назаўтра ні Паша, ні Яўген да Вадзіма не дазваніліся. Не браў ён мабільнік і ў наступныя дні. Толькі дзесьці праз тыдзень, пасля абеду, на настойлівыя гудкі ў трубы Яўген пачуў прыглушаны голас сябра і заклапочана запытаў:

— Ты дзе? Чаму столькі дзён не браў тэлефон? Я не мог да цябе дазваніцца, пачаў ужо хвалявацца...

— Ды ўсё ў парадку. Я ў метро, — адказаў Вадзім.

— Як у метро? Ты што, да гэтай пары ўсё там? Не ведаеш, як адтуль выйсці? Цэлы тыдзень? — здзіўлена запытаў Яўген. — Што ты там робіш?

— Еду! — як ні ў чым не бывала адказаў Вадзім. — І не тыдзень, а сёння. Тэрмінова трэба было ў Мінск. Проста так атрымалася. Цякучка праклятая. А мабільнік не падзарадзіў — ён і вырубіўся. Я пра яго зусім забыўся. Ды і навалілася ўсё адразу... Ой, мая станцыя! Прабач! Трэба выходзіць. Да сазвону і да наступнай сустрэчы. Бывай!

Яўген на хвілінку заповоліў крок, з палёгкай уздыхнуў і тут жа набраў нумар Паўла. Расказаў пра гутарку з Вадзімам. Пасмяяліся ад душы з такога супадзення, парадаваліся, што ўсё добра скончылася з прапайай сябра, калі не ўлічваць іх хвалявання. Жыццё працягваецца. Усё цячэ, усё мяняецца. Нязменнай застаецца толькі дружба!

Пастка

Ёсць людзі, якія лічаць: «Як гэта: быць каля агню і не пагрэцца альбо не прыхапіць тое, што дрэнна ляжыць». Асабліва калі гэта калгаснае.

...Пятровіч, калгаснаму заатэхніку, «разведка» неяк раз данесла, што даяркі з аддаленай фермы ідуць дамоў не з пустымі рукамі, што за пазухай у іх прыхаваны грэлка ці слоік з малаком (пластыкавай тары тады яшчэ не было). Ад добрага жыцця, не ад добрага — хто там будзе разбірацца, а вось за руку злавіць і тым самым выслужыцца заатэхніку карцела. Для гэтага Мікалай Пятровіч і вырашыў учыніць аблаву, і калі яно сапраўды так, то, вядома ж, будзе «несунам» і ў хвост, і ў грыву!

Перад змярканнем, падчас вячэрняй дойкі, удвух з брыгадзірам яны неўпрыкмет занялі пост у кормазарніку, які стаяў трохі наводдаль. Месца выбралі ўдалае: дзверы кароўніка — як на далоні, сцэжка, па якой павінны ісці даяркі, таксама...

Прыстаўшы ля невялічкага акенца, мужчыны ціха гаманілі, курылі, чакалі. Дзверы за сабой не зачынялі (пакінулі ладны прасвет), каб у патрэбны момант спрытней было выскачыць, знянацку з’явіцца на сцэжцы перад даяркамі. І вось...

Ці то гутарка ў мужчыны была дужа цікавая, ці то даяркі занадта ціхія і асцярожныя, але ж ні Леанід Рыгоравіч, ні Мікалай Пятровіч не згледзелі, калі жанчыны скончылі працу, пачалі разыходзіцца па дамах...

Апомніліся канспіратары хіба тады, калі адна з даярак са словамі «І хто гэта тут дзверы не зачыняў? Усю ночку ветрам ганяла б...» добрасумленна зачыніла іх і накінула кручок.

У той момант мужчыны яшчэ маглі падаць голас — выйсці з «пасткі», у якой апынуліся, але ж тады давялося б сказаць, чаму яны тут — што робяць, не хацелася. Ды і спадзяваліся яшчэ, што неяк вылезуць...

Але ж не: як той казаў, не з іх шчасцем! Акенца ў памяшканні было замалое — праз яго такім бугаем не выбрацца, а пра сотовыя тэлефоны ў той час ніхто і не чуў.

Аж да раніцы ім, бедным, давялося кукаваць. А ўжо ж намерзліся — на дварэ была позняя восень...

З няволі іх выпусціў вартаўнік і толькі на досвітку. Уважліва ўсё выслухаў, у знак згоды ківаючы галавой, як быццам з разуменнем паставіўся да просьбы трымаць язык за зубамі, аднак, мусіць, рады не даў, бо плёткі пра гэты канфуз па акрузе ўсё ж папаўзлі.

І тым самым яшчэ раз нагадалі ўсім крылатае: «Не капай яму іншаму, тады і сам у яе не трапіш».

Досвітак, які застаўся ў вечнасці

Нядаўна, перабіраючы кнігі ўласнай бібліятэкі, натрапіў на выданне Варлена Бечыка «Свет жывы і блізкі». Прызнаюся шчыра: нават забыўся, што яна ёсць у мяне. Іншыя з дароўнымі надпісамі Варлена Леанідавіча на від. Яшчэ неспадзяванка — кніга аказалася з аўтографам: «Паважанаму Алесю Марціновічу, у якога наперадзе (веру!) яшчэ будзе багата кніг і які (спадзяюся) надпіша сваю першую кнігу і гэтаму аўтару». Подпіс, а ўнізе дата: «20 лістапада 1974». На жаль, так і не надпісаў. Мая «Далучанасць» выйшла толькі ў 1990 годзе, а В. Бечык памёр 13 лістапада 1985-га. Цяжкая, невылечная хвароба звяла яго ў магілу ў 46-гадовым узросце.

З хваляваннем узяўся перачытваць гэты дарунак. І ва ўсёй паўнаце адкрыўся для мяне сапраўды «свет жывы і блізкі». Свет беларускай літаратуры, якую Варлен Леанідавіч так любіў, асабліва паэзію, належачы да найбольш значных і аўтарытэтных (нягледзячы на творчую маладосць) даследчыкаў. Сярод артыкулаў напаткаў і той, які падказаў мне ўзяцца за пяро.

«Душа не сціхае...» — гэта ж слова пра творчасць Ігара Хадановіча. Ён мог быць сёлетнім юбілярам. З’явіўся на свет 10 чэрвеня 1940 года. А так споўнілася 80 гадоў з дня яго нараджэння. Пайшоў у вечнасць 9 студзеня 1966 года. Ды не хвароба звяла яго, а бандыцкі нож у самых цэнтры Мінска. Варлен Леанідавіч і «падказаў» мне пра І. Хадановіча.

Спачатку пра тое, якім ён быў. Без сведчання В. Бечыка не абыходзіся: «[...] шмат у нас было агульных думак і жыццёвых уражанняў». Пры сустрэчах «у душы заўсёды свяціла радасць, бо Ігар Хадановіч — гэта гавораць усе, хто яго добра ведаў, — быў чалавек рэдкай абаяльнасці. Ён прывабліваў прыгажосцю шчырай і адкрытай душы, багаццем якой адразу ж сказвалася, як толькі ён звяртаўся да чалавека. Перш чым перайсці ў творы, яго маральная чысціня, прага шчырасці і адкрытасці, абвостраная маральная і эстэтычная чуйнасць бліскуча і поўна праяўляліся ў яго адносінах да людзей і жыцця».

Біяграфія ж кароткая. А якой ёй быць, калі жыццё толькі пачыналася. Родам з вёскі Шпількі Дзяржынскага раёна. Нарадзіўся ў сям’і настаўніка. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваў у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», крыху ў Мінскім абкаме камсамола. У 1964 годзе лёс звязаў з «ЛіМам». Не такая вялікая і творчая біяграфія. Пачынаў з вершаў. Адзін з іх — «Хлеб» — нават надрукаваў у 1957 годзе ў «Чырвонцы». Але журналістыка, проза (не толькі як літаратурны жанр, але і паўсядзённая рэалія) узялі верх, хоць у душы і заставаўся паэтам.

У маёй памяці адкрыццё яго як журналіста, пісьменніка злілося ў адно імгненне. Нумар «ЛіМа» пачатку 1966 года. З матэрыялаў, змешчаных у ім, зацікавіў нарыс І. Хадановіча «Чалавек з маёй біяграфіі». Усхваляваны, на дзіва шчыры роздум пра настаўніка Яўгенію Васільеўну Перавозную. Адначасова слова аб тым, якім павінен быць сапраўдны чалавек. Літаральна праз два дні І. Хадановіча не стала. «ЛіМ» змясціў партрэт юнака з даверліва прыжмуранымі вачыма, высокім чубам, непаслухмяна зачасаным назад. Пад здымкам — журботны радкі некралага: «Трагічна абарвалася жыццё таленавітага журналіста, маладога пісьменніка, камуніста, нашага таварыша і друга...» Пазней маю ўвагу прыцягнуў запіс Янкі Брыля: «Чытаючы дзёнік Льва Мікалаевіча, раптам успомніў, як браў у «Вясёлцы» паперу і гаварылі мы, Вітка, Грахоўскі, Пальчэўскі і я, пра

Фота з сайта vuchoba.org

Ігар Хадановіч.

«злобу» тых дзён — смерць сімпатычнага хлопчыка Ігара Хадановіча...»

Успаміны Генадзя Бураўкіна, Анатоля Вярцінскага, Анатоля Кудраўца, Уладзіміра Мехава, Уладзіміра Паўлава таксама сталі данайнай памяццю таварышу, які не спалохаўся хуліганаў, не ўцёк... Не мог, бо ніколі і ні ў чым не ішоў на кампраміс з уласным сумленнем і не дараваў падобнага іншым, гэта не гучныя словы, якія часта з’яўляюцца, калі трэба гаварыць ці пісаць пра мёртвых.

Адказ на пытанне, якім быў І. Хадановіч, даюць і яго апавяданні, нарысы, запісы ў бланках, лісты да сяброў і блізкіх. Яны змешчаны ў кнізе «За акном дождж», што выйшла ў 1967 годзе. Проза была прадстаўлена не толькі васьмю апавяданнямі, прачытанымі і ўхваленымі Я. Брылём, але і тымі, якія І. Хадановіч у свой першы зборнік не ўключыў. Загінуў ён, па сведчаннях В. Бечыка, «праз два тыдні пасля здачы гэтай кніжкі ў выдавецтва («Беларусь». — А. М.) і праз некалькі дзён пасля таго, як з радасцю даведаўся, што яна ўхвалена ў выдавецтве і будзе рыхтавацца да выдання».

У 1986 годзе ўжо ў выдавецтве «Юнацтва» пабачыла свет кніга І. Хадановіча «На досвітку». Ад першай адрозная тым, што дапоўнена ўрывкамі з некаторых яго лістоў. Гэта, безумоўна, дазваляе заглябіцца ва ўнутраны свет не толькі яго як пісьменніка, але і як чалавека.

Найбольш аўтабіяграфічныя моманты адчувальныя ў апавяданні, якое і падказала назву другой кнізе. Галоўны герой Малышаў — у пэўнай ступені і сам І. Хадановіч, які, як засведчыў у прадмове «Чалавек з нашай біяграфіі» А. Вярцінскі, «шмат ведаў, шмат умеў, шмат хацеў, шмат мог зрабіць. І ён шмат зрабіў бы, бо меў надзвычай добрае сэрца і гэтакую светлую галаву».

У вобразе Малышава знаходзіш і адказ на тое, што трывожыла і непакоіла і самога І. Хадановіча, вылівалася ў споведзь яго дзёнікавых запісаў: «Душэўная сарамлівасць перад большымі, чым сам, людзьмі, якая скоўвае язык, цела, думкі, хаця знешне і трымаешся нібы бадзёрчыкам». Ці тое, што прыкмеціў ва ўжо згаданай прадмове А. Вярцінскі: «цнатлівы юнак з дапытлівым розумам», «хворы на душэўную чэснасць» — гэта сам Ігар Хадановіч. Менавіта ён так абвостраны і глыбока адчуваў другога чалавека, сваю сувязь з людзьмі, сваю адказнасць за ўсіх».

Пакутуе ад бяссоння інжынер Малышаў, курыць цыгарэты за цыгарэтай. Хто ён на зямлі і дзеля чаго жыве? Падобныя пытанні да яго прыходзілі і раней, але менавіта гэтай ноччу паўсталі

ў такой вастрэні і аголенасці: «Адна фраза жыла цяпер у ім: «Дваццаць пяць гадоў — і нічога не зроблена». Яшчэ нядаўна «быў багацейшы за таго, каму належалі гэтыя словы», — у студэнцкім гурце гэтае прызнанне ён упершыню пачуў у васьмнадцатгадовым узросце. Цяпер жа сам час рабіць першыя падрухункі: «Што ён хоча, чаго дамагаецца, жывучы? Можа, ён проста яшчэ дзіця і, як дзяўчына-красуля — жаніха, усё чакае, што вось-вось прыйдзе да яго нешта такое, што, не разбурыўшы наіўных дзіцячых уяўленняў, прынясе душы нейкае выключнае адчуванне сваёй патрэбнасці і шчасця?» І яшчэ: «Выходзіць, і ён, Малышаў, павінен задавальняцца малым, тым, што яму наканавана. І нават не спрабаваць скачыць вышэй галавы?»

Пытанні, пытанні... Для каго, магчыма, і наіўныя, а для Малышава самыя важныя, бо ён ужо проста не можа жыць так, як раней. Бяссонная пакутная ноч як быццам дае адказ. Выйшаўшы на вуліцу ранішняга гарадка, Малышаў адчуў сваю нябачную ўнутраную сувязь з усімі, хто жыве ў ім: «І падумалася, што, можа, усё тое, над чым ён пакутаваў ноч, — надуманае і ўяўнае, а трэба проста жыць і радавацца кожнаму выпадку, нанова адчуць асалоду жыцця. Памагаць людзям — няхай у дробязі, у самым непрыкметным, але каб толькі адчуваць, што жывеш не для сябе...»

Прапісаная ісціна? Як сказаць... Невыпадкова Малышаў прыходзіць да такой высновы: «...давяраючы сабе гэтай ноччу, ён зневажаў іх (людзей. — А. М.),

у кватэры свайго загадчыка: ён з жонкай ездзіў у водпуск да мора», дадаючы: «Са мною ў кватэры заставаўся іхні хлапчук — хадзіў пры мне ў школу». Падобны падман Былінкіну патрэбны як сама ачышчэнне, як пацвярджэнне сваёй маральнай чысціні.

У Алесю з апавядання «Раннія яблыкi», да якога прыйшло першае каханне, душа спывае. Гэты твор — адзін з найлепшых у І. Хадановіча і адразу прываблівае лірычнай настраёвасцю, што ператварае апавяданне ў верш у прозе, а таксама вабіць трапнасцю назіранняў, каларытнасцю дэталі, тымі пластычнымі мазкамі, якія даюць гаварыць аб аўтары без аглядакі на яго жыццёвую маладосць і творчую нявыпытнасць.

Удала схоплена імгненне, калі зямля прачынаецца ад сну: «Ноч адышла. Ціха і мякка праплыла яна над маўклівымі аселямі, стракатымі дахамі і цяпер вось гэтак жа нячутна плыве недзе далёка за вёскаю... 3-за лесу ўсё вышэй устава ла сонца. Калючы, яшчэ халодны шар яго ўсплываў над вершалінамі і, нібыта здзіўлены, на імгненне застыў на месцы. Зазырчала, заіскрылася наваколле... Закурылася сцэжка, на якой абабілі расу Алесевы ногі...» А сам пачатак навалыніцы: «Ужо двойчы неба наўкруг абкладвалі чорныя касмылявыя хмары. Нязграбна і цяжка, як на мулкай пасцелі, варочаўся гром. Нібы высечаныя крэсівам, па ўсім небе ўспыхвалі маланкі». А тут майстэрству нельга не пазайздросціць: «Пры калёсах корпаецца дзядзька Ігнат. Ссунуў кола і шчодро і клапатліва, нібы масла на хлеб, намазвае на вось каланіну».

Талент І. Хадановіча развіваўся плённа. Шмат меў задум, планаў. Пацвярджэнне таму — раздзел «3 запісных кніжак і лістоў». У ім тое, што цягам часу знайшло б адлюстраванне ў новых творах. З асобных запісаў, тэлеграфна лаканічных, бачыцца, што яшчэ шмат чаго было ў яго запасніках: «Што вы мяне пугаеце, я сам Пу-гач», «Саламаяная ўдава. Напісаць апавяданне з такой назвай», «Пацалунак з аглядкай», «Прозвішча Трапашка», «Год нараджэння? Абрацца 1940...».

Ці не сёння сказана гэта: «Зайздросцяць чужому поспеху, толькі калі напаткаўшага ўдачу лічаць у душы ніжэйшым за сябе ці, ва ўсякім выпадку, не больш як роўным сабе. Перастаюць зайздросціць, звычайна ўпэўніўшыся, што поспех невыпадковы. Тады мяняецца і ўяўленне аб вартасці гэтага чалавека. Калі чалавек так высока, што яго ўжо нельга дастаць нават зайздросцю, ён прызнаецца аднадушна геніем».

Ігар Хадановіч нікому не зайздросціў. Ні ў жыцці, ні ў творчасці. Любячы літаратуру, ён марыў стаць пісьменнікам. І стаў ім, хоць і напісаў колькаска не так і шмат.

Хоцання яшчэ раз звярнуцца да артыкула Варлена Леанідавіча, бо цалкам падзяляю яго меркаванне: «Нямнога ёсць мясцін у кніжцы, дзе Ігар Хадановіч прама піша пра самога сябе, але ўся яна прасвечана ягоным характарам, рознабакова выяўляючы яго чалавечую сутнасць, напісана так, быццам пра яе сказаны словы Уолта Уйтмена: «Не, гэта не кніга... Крані яе — і кранеш чалавека...»

Аднак з невялікім удакладненнем. Праўдзіва сказанае, дакладна заўважанае тычыцца і ўсёй творчасці гэтага таленавітага пісьменніка. Яна ці не ўся ўмясцілася ў кнігу «На досвітку». Праўда, я, некалі рэцэнзуючы яе, выказаў спадзяванне, што пабачыць свет яшчэ адна, «у якой акрамя яго твораў будуць змешчаны ўспаміны [...], вершы, прысвечаныя яму, фотадакументальныя матэрыялы».

Гэта — задача на найбліжэйшыя гады.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Фота з сайта slideplayer.com

Што нясуць хвалі Нёмана

У снежні 1945 года пабачыў свет першы нумар літаратурна-мастацкага і грамадска-публіцыстычнага беларускага выдання на рускай мове — часопіса «Нёман». 75-гадовы юбілей знакамитага выдання ў краіне не адзначалі ў сувязі з пандэміяй, але каб згадаць адметныя моманты з гісторыі часопіса, мы звярнуліся да яго галоўных рэдактараў, два з якіх узначальвалі рэдакцыю ў мінулым і адзін — цяпер.

Алесь ЖУК: «Клопат застаецца нязменны»

Беларускі рускамоўны часопіс «Нёман» бярэ свае вытокі з альманаха «Отчизна», які пачаў выдавацца ў 1945 годзе, а з 1947-га як часопіс «Советская Отчизна» выходзіў адзін раз на два месяцы. З 1960-га пераймаюўваецца ў «Неман», з 1988-га назва пішацца ў беларускай транскрыпцыі — «Нёман».

Славу ва ўсесаюзнага чытача «Нёман» займеў у бытнасць яго рэдактарам Андрэя Макаёнка пасля надрукавання перакладу Габрыэля Маркеса «Восень патрыярха», але адной публікацыяй часопіс не стаў бы фактычна ўсесаюзным, каб не друкаваў рэгулярна пераклады беларускай літаратуры на рускую мову (а беларуская проза па сваёй значнасці па праве лічылася адной з самых высокамастацкіх, і паэзія была годнай, і драматургія праслаўлена імёнамі Макаёнка і Дударова). Не забываў часопіс і пра найлепшыя здобыткі замежнай літаратуры, таму і чытаўся без перабольшвання ад Брэста да Курылаў (так тады гаварылася ў дачыненні да часопіса і па-за межамі Беларусі).

Тыраж маскоўскага часопіса «Дружба народов» быў 200 тысяч экзэмпляраў, і «Нёман» яму не саступаў.

Таму на старонках часопіса можна было прачытаць адметныя матэрыялы, а ў рэдакцыі сустрэць надзвычай цікавых людзей.

Так, аднойчы пад канец рабочага дня да мяне зайшоў пажылы моцны мужчына і назваўся палкоўнікам ваеннай контрразведкі ў адстаўцы. Яшчэ цікавейшым быў той факт, што палкоўнік дзесці сямнаццаць гадоў кіраваў службай бяспекі закрытага гарадка атамшчыкаў «Арзамас-16».

Сярод яго падапечных былі такія свяцілы, як Андрэй Сахараў, Якаў Зяльдовіч і яшчэ не адзін дзясятка сусветна вядомых вучоных. Я назваў толькі Сахарава і Зяльдовіча, бо пра іх будзе гаворка.

Мужчына прысеў да стала, дастаў з дыпламата кнігу ўспамінаў пра Андрэя Сахарава, багата ілюстраваную фотаздымкамі, і невялікую папку. Пра Сахарава тады ўжо можна было пісаць станоўча, з'явілася цікавасць да яго асобы.

— У адстаўцы вырашыў заняцца пісьменніцтвам. З многімі цікавымі людзьмі ўсё ж давалося быць. А хто такі Якаў Зяльдовіч, ведаеце?

Я ведаў, што Зяльдовіч уладжэнец Беларусі, фізік-тэарэтык, вучоны з сусветным імем, найбуйнейшы тэарэтык пасля Ландау...

Калаж Віктара Калініна.

Алесь БАДАК: «Зблізку і на адлегласці»

Сваю працу ў «Нёмане» мне згадваць заўсёды прыемна. У творчым калектыве вельмі важна, каб побач былі аднадумцы. Нармальна, калі два чалавекі выпадкова сустрэліся ў кнігарні і пры гаворцы іх літаратурныя густы зусім не супалі, але на працы мы ўсе разам робім адзін часопіс, які павінен падабацца кожнаму супрацоўніку, бо калі ты не задаволены агульным вынікам зробленага месяц, паўгода, год, то непазбежна з'яўляецца абіякавасць да працы. Таму, калі, напрыклад, Алес Аляксеевіч Ждан казаў на планёрцы, што яму прыслалі ці прынеслі цікавую аповесць альбо апавяданне, я не сумняваўся, што так яно і ёсць. Не ведаю, як цяпер, а тады патак патэнцыяльных і нярэдка зусім невядомых аўтараў быў вельмі вялікі, і часам з ходу разабрацца ў вартасцях твора было не так і проста. Памятаю, адзін аўтар прынёс мне цэлую падборку сваіх вершаў. Было ў іх нейкае свежае зерне, але крыху бянтэжыла, што гэты невядомы творца раскідвае па радках знакі прыпынку сапраўды як сейбіт — зерне: куды ўпадзе, там і добра. Я вырашыў далікатна звярнуць яго ўвагу на гэтую праблему: як сведчыць гісторыя літаратуры, многія славутыя пісьменнікі не дужа добра ведалі законы пунктуацыі. Але аўтар тут жа збіў з панталюк сваім прызнаннем: «Я ведаю законы пунктуацыі, аднак спецыяльна воль так расставіць знакі прыпынку». Ён прыгадаў славутую лесвічку Маякоўскага, якая паказвае чытачу, дзе, па задуме аўтара, трэба рабіць дадатковыя паўзы, што не выдзяляюцца знакамі прыпынку. Але паўтараць Маякоўскага майму гасцю не хацелася — хацелася ў вершаскладанні нечага новага. І ён вырашыў пазначыць важныя ў яго разуменні дадатковыя паўзы абсалютна лішнімі з пункту гледжання пунктуацыі коскамі. Наша размова доўжылася, можа, з гадзіну, час ад часу пераходзячы на павышаныя таны. Я з сумам

ўспамінаў Юрыя Міхайлавіча Сапажкова, былога рэдактара аддзела паэзіі «Нёмана», якога незадоўга да гэтай гісторыі не стала і якому, напэўна, хапіла б і дзесці хвілін, каб пачаць і закончыць размову з настойлівым аўтарам. Нарэшце мы развіталіся, застаючыся кожны пры сваёй думцы. І толькі тут мне прыйшло ў галаву: а што б я адказаў свайму наведвальніку, калі б у якасці чарговага аргумента на карысць сваёй «правільнасці» ён прывёў прыклад тых вершаў, якія сёння, часам і ў «Нёмане», друкуюцца ўвогуле без знакаў прыпынку?! Прызнаюся, аргументаванага адказу на гэтае пытанне ў мяне няма і цяпер.

Дарэчы, дзякуючы Юрыю Сапажкову адбылося і маё, і ўсёй тагачаснай рэдакцыі «Нёмана» знаёмства з Яўгенам Ёўтушэнкам. Юрый Міхайлавіч быў неверагодным прыхільнікам творчасці гэтага паэта і, калі даведаўся, што Ёўтушэнка прыехаў на «Славянскі базар у Віцебску», на сваёй машыне за трыста кіламетраў ад Мінска кінуўся на сустрэчу з кумірам, чыю паэму «Под кожей статуи Свободы» ў 1970 годзе, кажучы, адмовіліся друкаваць тоўстыя расійскія часопісы і асмеліўся толькі наш «Нёман». Сустрэча не толькі адбылася: Юрый Сапажкоў дамовіўся з Ёўтушэнкам пра яго выданне кнігі ў нас — у РВУ «Літаратура і мастацтва». Кніга выйшла, і Ёўтушэнка сам прыехаў падпісаць дамову. Мы накрылі стол, і гасць пасядзеў з намі з паўгадзіны ці крыху больш. Праўда, размова ў асноўным вялася вакол ганарару, аўтарскіх экзэмпляраў. На той час бясплатныя аўтарскія экзэмпляры ўжо не выдаваліся, што ў Ёўтушэнка выклікала непрыхаваную незадаволенасць, і гэта, здаецца, крыху збянтэжыла і Юрыя Сапажкова. Я ж пасля той сустрэчы ўспомніў вядомую фразу: вялікіх трэба любіць на адлегласці. Зрэшты, не ведаю, ці мая любоў да «Нёмана» і нёманаўцаў на адлегласці вырасла. Мне здаецца, што я іх заўсёды аднолькава вельмі любіў і люблю.

Юлія АЛЕЙЧАНКА: «Знаёмства з працягам»

Знаёмства з «Нёманам» у мяне атрымалася знакавым. І з працягам. Тут я пачынала свой шлях літаратурнага рэдактара. На пятым курсе прыйшла працаваць у аддзел сусветнай літаратуры (фактычна — часопіс у часопісе). Сур'ёзныя перакладныя творы... Тэставым заданнем была рэдактура цэлага рамана. Адказнасці давала і тое, што пасадзілі мяне за камп'ютар былога рэдактара аддзела — легендарнага Юрыя Сапажкова, які незадоўга да майго прыходу пайшоў з жыцця... Статус самай маладой у калектыве бянтэжыў нядоўга. Шчырая сяброўская атмасфера і падтрымка хутка далі свой плён. Аднак беларуская стыхія клікала ўсё мацней — праз паўгода я ўжо рэдагавала вершы ў «Полымя».

Вяртанне ў «Нёман» праз пяць гадоў у якасці галоўнага рэдактара было, шчыра кажучы, рашэннем няпростым. Як беларускі філолаг, да мозгу касцей залучаны ў беларускамоўную стыхію, я бачыла ў гэтым пэўную небяспеку. Цяпер, жартуючы, кажу чытачам, каб не злавалі, калі «налягаю» на пераклады з беларускай... Аднак менавіта ў гэтым і бачыцца важная асветніцкая і ў добрым сэнсе прапагандысцкая функцыя прадстаўлення беларускай літаратуры (класічнай і сучаснай) на шырокіх абшарах рускамоўных тэрыторый ва ўсім свеце. Нярэдка з'яўляюцца гісторыі перакладу беларускіх аўтараў на нацыянальныя мовы праз цікавасць ад прачытання іх на старонках «Нёмана» па-руску. Ды і ўсталяванне выразнай беларускай арыентацыі ў рускамоўным часопісе Беларусі — функцыя не менш важная. Многія нашы сучаснікі рускамоўныя, але і яны з'яўляюцца носьбітамі беларускай нацыянальнай і культурнай ідэі. Пісаць нашы аўтары павінны пра Беларусь, вербальна фарміруючы яе ярскі вобраз. Безумоўна, ніхто не

адмяняў пры гэтым актуальнай тэмы міжнацыянальных кантактаў.

75-гадовы «Нёман» сёння мае малады твар. У бягучым годзе на вокладках часопіса прадстаўлены муралы сучасных беларускіх мастакоў, часцей з'яўляюцца публікацыі маладых аўтараў (Цімура Вычужаніна, Данііла Арыянава і інш.), пабачылі свет і разважанні колішніх школьнікаў пра свет будучыні з аднайменнага праекта. Аднаўляюцца старыя і з'яўляюцца новыя рубрыкі. Спадзяюся, што і з захаваннем традыцый мы спрыяем, аддаючы вялікія часопісныя плошчы аўтарам знаёмым і гарача любімым даўнімі сябрамі «Нёмана».

Вельмі цешыць, калі атрымліваем зваротную сувязь ад чытачоў. Справа ў тым, што «Нёман» традыцыйна мае моцны публіцыстычны блок, дзе часта друкуюцца дыскусійныя калялітаратурныя, філасофскія, сацыялагічныя матэрыялы. Прыемна атрымліваць лісты і ў папярковых канвертах, і па электроннай пошце. Прыемна, калі чытачы і развіваюць думку аўтара артыкула, і рашуча не пагаджаюцца, бо гэта жывая чалавечая рэакцыя. Часам такія думкі мы змяшчаем у рубрыцы «3 пошты часопіса».

Ды і ўвогуле, унікальная магчымасць — мець справу з такімі рэдкімі ў наш час праявамі эпістальнага жанру ў яго першапачатковым, класічным значэнні. Аўтары «Нёмана» не згубілі ўменне пісаць «шляхетныя» лісты. Безумоўна, іх трэба архіваваць, каб потым даць шчодрую глебу для даследчыкаў. Дасылаюць у «Нёман» самаробныя паштоўкі, дыскі. А нядаўна ў рэдакцыю прынеслі пасылку з любоўна захутанымі... журавінамі. Напэўна, гэта самы кранальны «зварот», які мне даводзілася атрымліваць. Ягады прыехалі ажно з Брэстчыны...

На паверхні знешняга і ўнутранага

Трэці па ліку Міжнародны фестываль мастацтваў «Арт-Мінск — 2020» размясціўся ў сталічным Палацы мастацтва. Увазе наведвальнікаў прадстаўлены работы І трыенале жывапісу, графікі і скульптуры Беларускага саюза мастакоў «VIVAT VITA», а таксама выставачны праект «Графіка года». У канцы фестывалю журы, у склад якога ўваходзяць мастацтвазнаўцы, вызначыць пераможцаў сярод удзельнікаў трыенале і праекта «Графіка года» ў такіх намінацыях, як «Жывапіс», «Графіка», «Скульптура», і асобна ў намінацыях «Графіка года» і Гран-пры. Чакае мастакоў і прыз сімпатыі гледачоў.

Такім чынам, у адным фэсце аб'ядналіся тры вялікія праекты, якія наведвальнікі змогуць убачыць да 16 снежня. Змясціць усе работы амаль 400 мастакоў на адной пляцоўцы арганізатары не змаглі, таму ацаніць маштаб экспазіцыі фэсту можна ў розных мінскіх лакацыях. 3-за сёлетніх неспрыяльных умоў, акрамя беларускіх, удзельнічаюць мастакі толькі з Эстоніі і Славакіі. Тым не менш айчынныя творцы здолелі кампенсавать недахоп «заможнага сегмента».

Жывапіс, графіка, скульптура, фатаграфія, арт-аб'екты — у разнастайнасці твораў «Арт-Мінска» складана абазначыць тэндэнцыі, праблемы і недахопы, тэматычны і тым больш ідэйны абсяг. Але адно несумненна: як ніколі раней неабходна ўлічваць кантэкст. Чаму Дональд Трамп намалюваны з клоўнскім носам? Па якой прычыне ў работах айчынных мастакоў даволі часта сустракаюцца жукі? Чаму чалавек, падобны да Уладзіміра Пуціна, выглядае з прабоіны ў дзвярах? У такіх розных поглядах мастакоў — адлюстраванне часу, які выбраў іх. Гэтая неабыхавасць да знешняга свету супярэчыць звыклай і даволі традыцыйнай для беларускага мастацтва засяроджанасці майстра на сваім унутраным.

Перад чытачом — пералік 10 работ выстаўкі ў Палацы мастацтваў. Гэты спіс, тым не менш, можа даць уяўленне пра тое, што хвалюе сучасных мастакоў і, значыць, арганізатараў фестывалю, якімі сродкамі яны імкнуча забавяць увагу гледача і чым удаецца зацікавіць «спажывацка кантэнт». Гэты «топ», зразумела, умоўны і адносны.

Таццяна Галаўкова (Гімро) «Папера. Крызіс 2020». Беларускіх мастакоў (прынамсі, тых, якія прадстаўлены на фестывалі), у адрозненне ад тых жа пісьменнікаў ці паэтаў, мала хвалюе тэма пандэміі і пагрозы для чалавецтва. Але яшчэ ў пачатку сусветнага крызісу прадстаўнікі розных відаў літаратуры і мастацтва (асабліва кіно) адлюстравалі свае хваляванні і ў сур'ёзных развагах, і ў гумарыстычным рэчышчы накітавалі вечных размоў пра дыфіцыт грэчкі. Іншым шляхам пайшла і Таццяна Галаўкова. Варта толькі ўявіць рулон туалетнай паперы, што ляжыць на бягучай паверхні, на насычаным і злавесным цёмна-карычневым фоне — і вы нічога не страціце, калі не ўбачыце твор «Папера. Крызіс 2020» у шыкоўнай раме (яшчэ крыху іроніі). Але тут паўстае рытарычнае пытанне: ці варта асаблівай увагі работа, якую можна з лёгкасцю апісаць і сэнс якой настолькі відавочны? З іншага боку, улічваючы складанасць і адносную навізну такой тэмы, даволі цяжка стварыць нешта абстрактнае і неадназначнае. Прынамсі, спробы ёсць: дастаткова прыгадаць творы Вольгі Міронавай «Стэрыльнасць сняданку, абеду і вячэры ў краме» (2020) і Яўгена Маглыша «У чатырох сценах» (2020).

Андрэй Пяткевіч «Воўка ногі кормяць» (2020). Насамрэч, адкрыта гумарыстычнага ці нават іранічнага на выстаўцы аказалася няшмат: аўтарам бліжэй сарказм. І чамусьці менавіта гэты твор Андрэя Пяткевіча прымушае ўсміхнуцца. Але тут уплыў не столькі сюжэта (усё ж адлюстравана агрэсія жывёл), колькі смеласці і нечаканасці створанай сцэны, дзе ваўкі (намалюваныя, дарэчы, без рамантычнага ўспрымання гэтых жывёл) грызучы адно аднаму лапы — сваасаблівая алегорыя жыцця ў грамадстве. Іншасказальнасць, гульня з асацыяцыямі — ключавыя якасці работы «Воўка ногі кормяць». Аўтар увогуле схільны да гульні з вобразамі і ўяўленнямі, што пацвярджае яшчэ адзін твор пад назвай «Бацькі і дзеці» (2020). На выяве — тыповы Геракл, толькі ў татуіроўках: шматпакутная лічба 12, надпісы «ZEUS» і «Толькі Бог мне судзя», сэрцайка, леў, шматзначныя дзве васыміканцовыя зоркі...

Уладзімір Кандрусевіч «Zeitgeist» (2020). «Дух часу» ў аўтарскай манеры адлюстравана мастак, для якога аголенае цела прыкмета не эротыкі ці сексуальнай

разняволенасці, а прыроднай свабоды. Адлюстроўваючы сваіх герояў, як правіла, у палёце, у стане найвышэйшага адчування лёгкасці і, магчыма, шчасця, гэтым разам Уладзімір Кандрусевіч спусціў іх на зямлю і паставіў у адзін шэраг са шматлікімі дэталімі нейкай машыны на палатне, зрабіўшы ці то творцамі, ці то такімі ж шрубамі. Гэта адна з многіх работ на выстаўцы, што як мага лепш адлюстроўвае сапраўднае жыццё і яго няспынны рух, які чалавек у паўсядзённым звык упарта не заўважае. Назву ж можна ўспрымаць дваяка: тут дарэчы прывязаць і філасофскі тэрмін (у гэтым рэчышчы чамусьці згадваецца індустрыялізацыя ў СССР), і аднайменны непалітычны рух, звязаны ў тым ліку з аўтаматызацыяй і неабароненасцю чалавека ад машыны, прытым нельга адмаўляць і рэлігійны падтэкст... Памер палатна — 90 × 100 см — прымушае шукаць дэталі нават там, дзе іх няма, звяртаючы ўвагу на кожны прыкметны мазок.

Павел Кандрусевіч «Acqua alta» (2020). Абсалютна нецікавай на першы погляд падаецца панарама яшчэ аднаго мастака з сям'і Кандрусевічаў. Перад гледачом — від на Венецыю, пейзаж, выкананы ў насычаным блакітным колеры. Неба амаль зліваецца з вадой, а будынкі на двух берагах нібы злучаны вясёлкай, што не змяшчаецца на палатне цалкам. Непазбежнасць і надзея, прыродныя і вышэйшыя сілы, мінулае і будучыня — гэтыя антонімы напрошваюцца самі сабой пры пільным разглядзе выявы горада, які хаця і не цалкам, але сыходзіць пад ваду. Так ці інакш, але сярод іншых работ на выстаўцы «Acqua alta» глядзіцца не вельмі сучасна, як і некаторыя побач: «Над ракою Пціч» (2018) Алены Бараноўскай, «Пах восені» (2020) Наталлі Гедрановіч, «Сакавік» (2020) Сямёна Дамарада.

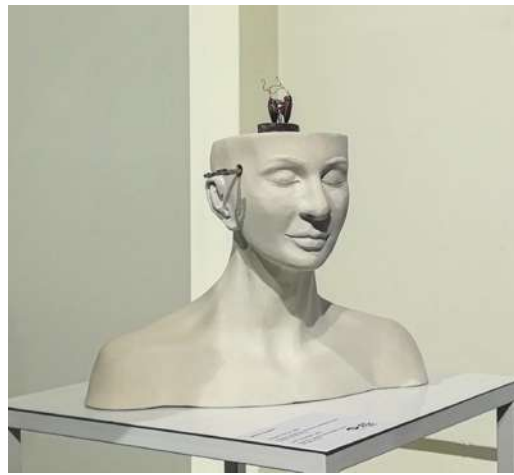

Уладзімір Вішнеўскі «Рэквіем для Алены Кіш», 2020.

Алесь Багданаў «У чаканні перамен» (2020). Супрацьлеглы папярэдняму твору пейзаж і адначасова абстракцыя. Падобны на традыцыйныя аб'екты для Windows і пазабавлены сюжэтнасці, ён адсылае гледача да папярэдніх работ мастака — «Поле» (2016), беднай на колеры, і яшчэ адной — «У чаканні перамен» (2020), больш мяккай і размытай. Асноўныя колеры — надзвычай яркія зялёны і чорны — нібы падказваюць, што ёсць зямля і ёсць расліны, ёсць дарога і ёсць шлях, ёсць жыццё і ёсць смерць. Здалёк выгляд поля нагадвае працэс ткацтва, і ўжо толькі гэта — сімвал стваральнасці, пераеменнасці, вечнага працягу і, вядома, пошуку новага. Не варта адмаўляць і тое, што на палатне можа быць адлюстравана азімая культура, якой яшчэ трэба вытрымаць усе халады, каб толькі ўлетку забуць. Аўтар знарок не ствараў роўны гарызонт, каб зрабіць пейзаж жывым, але для гэтага ён не выкарыстоўваў ні дрэва, ні каменьчык, ні птушку, таму атрымалася стэрыльнасць. Не бачыць глядач і сонца, хоць яно, напэўна, ёсць, улічваючы тое, што гарызонт светлы. Ды ў чаканні перамен любы гарызонт абячае бясхмарную будучыню.

Васіль Пяшкун «Пасля дажджу» (2020). Як ні дзіўна, але Мінск ды увогуле канкрэтныя лакацыі сустракаюцца на выстаўцы даволі рэдка. Сярод іх — лірычная работа з адлюстраваннем шырокай панарамы Нямігі, у прыватнасці від на Кафедральны сабор Сашэсця Святога Духа і суседнія будынкі. Будны дзень: людзі на прыпынку, тралейбус чакае, пакуль пасажыры памяняюцца месцамі, слуп з рэкламай (настолькі выразнай на фоне астатніх прадметаў, што можна прачытаць некалькі слоў) і снег, што там-сям ляжыць на пагорках... Гледзячы на гэтую частку горада, паказаную пры дапамозе буйных мазкоў і спакойных колераў, здзіўляешся, як мастак, скарыстаўшы самую панурую і агідную (нават цяжка дакладна вызначыць, які) пару года, зрабіў Мінск ярчэй і ўтульней, чым ён насамрэч ёсць.

Ірына Пекусава «Касяк» (2020). Работа са шкла, створаная пры дапамозе тэхнікі ф'юзінг, наўрад ці нясе ў сабе нейкія патаемныя сэнсы. Чародка рознакаляровых рыбак у форме трохвугольніка, нібы паветраны змей, ляціць па вадзе ў празрыстым багавінні, сустракаючы на шляху, але не заўважаючы, самотную рыбку, якая плыве супраць цячэння. У іншых абставінах яе б заўважылі, але, мабыць, чым большая суполка, тым непатрэбней становіцца асобная постаць, — верагодна, дзіўная, свавольная і адважная. Увогуле, нешматлікія творы са шкла, у тым ліку «Касяк», —

Вольга Юхновіч «Каханне Юх-Пух», 2020.

негрувасткія і легкаважныя, у адрозненне ад не толькі фізічна, але і ідэйна абцяжаранай скульптуры, прадстаўленай на фестывалі «Арт-Мінск». Так, у процівагу твору Ірыны Пекусавай можна паставіць работы «Той, якога забіваюць» (2020) Аляксандра Сакалова ці «Парастак» (2019) Міхаіла Фінскага.

Вольга Юхновіч «Каханне Юх-Пух» (2020). Тэма асабістых тараканаў даволі папулярная, таму выдумаць нешта новае складана. Аўтар вырашыла пайсці даволі простым, але адначасова арыгінальным шляхам, адлюстрававшы тараканаў, якія могуць танцаваць у галаве дзяўчыны (керамічны твор) толькі ў тым выпадку, калі павярнуць ключык каля скроні. Кожны сам вырашае, пра што ідзе гаворка: каханне, захапленне, рэўнасць ці наогул вар'яцтва. Між тым тэму кахання беларускія мастакі гэтым разам амаль цалкам абмінулі.

Уладзімір Вішнеўскі «Рэквіем для Алены Кіш» (2020). Нягледзячы на тое, што на карціне прысутнічае пазнавальны вобраз левіцы з дываноў, створаных Аленай Кіш, а таксама выява жанчыны ў рацэ, аўтара твора вызначыць не вельмі складана: падказваюць асноўныя прыкметы стылю, сярод якіх — перавага цёмных і залатых колераў. Увогуле, творчасць Уладзіміра Вішнеўскага амаль цалкам звязана з гісторыяй і нацыянальнай свядомасцю, таму выбар такой тэмы для аўтара, відавочна, невыпадковы. Драматызм, які суседнічае з сюррэалізмам і містыкай у «Рэквіеме для Алены Кіш», не адштурхоўвае, як гэта часта бывае з усялякага тыпу прысвячэннямі. Ды і рашэнне мастака звярнуцца толькі да некаторых сімвалаў, не перагружаць твор адсылкамі да творчасці Алены Кіш зрабіла работу дасканалай — і па кампазіцыі, і па сюжэце, і па настроі.

Святлана Петушкова «Юдзіф з галавой Алаферна / 2020». Галоўнай гераіняй выстаўкі ў Палацы мастацтва, бясспрэчна, можна лічыць жанчыну, прыгтым нават не маці. Свободная ці залежная ад абставін, моцная або слабая, ваяўніца або пакорлівая — жанчына часцей паказваецца як пераможца над любым злом. Найяскравейшы прыклад — аўтарскае пераасэнсаванне постаці Юдзіф, іўдзейскай гераіні, якая стала сімвалам барацьбы супраць прыгнятальнікаў у старажытнасці на Блізкім Усходзе. У сярэднявеччы сюжэт сімвалізаваў перамогу Дзевы над д'яблам, а таксама чысціні і пакорлівасці над пажаднасцю і гордасцю. У еўрапейскім мастацтве прынята было ілюстравать некалькі эпізодаў гэтай гісторыі, але часцей за ўсё Юдзіф паказвалі з мячом у правай руцэ і галавой Алаферна ў левай. На карціне Святланы Петушковай Юдзіф выглядае як жанчына з савецкага плаката: прыгажуня з чырвонымі вуснамі і чорнымі бровамі сядзіць за сталом у чырвоных сукенцы і хусцінцы са складзенымі рукамі. Галава ворага ляжыць на стале на лісце паперы побач са зброяй — сярпом. Стол, між тым, таксама колеру адзення і крывы на сярпе, аркушы і руках гераіні. Кроплі крывы на твары ўтвараюць рабацінне, чырвань ёсць і ў вачах гераіні, з-за чаго яна выглядае не проста пераможцай, але жорсткай, стрыманай і нават абыхавай да здзейснага: не вельмі папулярны вобраз у беларускіх мастакоў.

Фестываль «Арт-Мінск — 2020» — сумесны праект Цэнтра выяўленчага і медыямастацтва «Новая культурная ініцыятыва», Беларускага саюза мастакоў, Рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтва» пры падтрымцы ТАА «Газпрам трансгаз Беларусь». Арганізатары вопытныя, таму ўдвойне не можа не засмуціць вялікая колькасць памылак у падпісах (так, работу «One evening» Вячаслава Валынца пераклалі як «Аднажды вечерам») і іх адсутнасць на мностве твораў (прынамсі, падчас адкрыцця фэсту). Відавочна, стваральнікам экспазіцыі было даволі складана працаваць з вялізнай колькасцю работ, бо нават проста ўважліва аглядаецца ўся выстаўка ў Палацы мастацтва за адзін раз не выпадае. Але ж поспех ініцыятывы будзе залежаць ад рэакцыі гледачоў, таму раім завітаць не толькі на асноўную пляцоўку. Сярод экспазіцый фестывалю «Арт-Мінск» — выстаўка пейзажаў «Сузіранне цішыні» ў галерэі «Беларт», выстаўка станковай скульптуры і маляўніцкай А. Арцімовіча «XXI стагоддзе» ў выставачнай зале А. Бембеля, праект мастакоў Славакіі «Сібірская гарачка» ў галерэі «Арт-Беларусь».

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Алесь Багданаў «У чаканні перамен», 2020.

Ветразі, вершнікі, зброя

Многія ўнікальныя выданні з мемарыяльнага кабінета Уладзіміра Караткевіча, што пры жыцці пісьменніка знаходзіліся ў яго хатняй бібліятэцы, упершыню прадстаўлены на выстаўцы «З кніг Уладзіміра Караткевіча», якая адкрылася ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. «Мэтай часовай экспазіцыі было паказаць Уладзіміра Караткевіча з нязвыклага для вывучэння боку — не толькі як аднаго з самых папулярных аўтараў, але і як кнігалюба», — распавяла Таццяна Захарава, загадчык сектара музейнай дзейнасці навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства.

Стваральнікі выстаўкі зрабілі акцэнт на экслібрысах пісьменніка. Большая іх частка зроблена ім самім: гэта адмыслова падабраныя пад тэмы кніг выявы. Іншыя экслібрысы выканалі для Караткевіча вядомыя беларускія мастакі: Іосіф Капелян, Арлен Кашкурэвіч, Мікола Купава, Уладзімір Басалыга.

Улюбёная выява пісьменніка на экслібрысах — ветразі і паруснікі. Яны — адны з самых частых. Уладзімір Сямёнавіч падбіраў іх да кніг, звязаных з Кіевам і студэнцтвам, а таксама да выданняў на тэму падарожжаў. Часта Караткевіч выкарыстоўваў для экслібрысаў маркі, якія набываў адмыслова для гэтага.

Таксама часта сустракаюцца ў аўтарскіх экслібрысах выявы касінерскай зброі 1863 года. На выстаўцы прадстаўлены пячатка і клішэ. Сустракаюцца пад вокладкамі выданняў з бібліятэкі пісьменніка і знакавыя постаці з айчынай гісторыі: Францішак Скарына і Мікола Гусоўскі.

Адзін з мастакоў, які рабіў для Караткевіча экслібрысы, — Генадзь Грак. Аднойчы мастак наведаў майстэрню Арлена Кашкурэвіча і застаў там Караткевіча, які настойліва ўгаворваў сябра зрабіць ілюстрацыі да рамана «Хрыстос прызямліўся ў Гародні» — твор быў на стадыі стварэння. Кашкурэвіч па нейкіх прычынах не мог выканаць просьбу і сказаў, што, маўляў, вось Генадзь — ён усё зробіць як след. У выніку пабачылі свет ілюстрацыі, а потым

Экслібрыс Уладзіміра Басалыгі.

Грак зрабіў і некалькі экслібрысаў: адзін з выявай горада і пажару, што тэматычна падыходзіць да рамана, другі з выявай абаронцы, які ляціць над горадам.

Не менш цікавая і гісторыя стасункаў Караткевіча і Кашкурэвіча. Пабачыўшы ілюстрацыі мастака да паэмы Янкі Купалы «Магіла льва», дзе былі выявы вершнікаў, пісьменнік папрасіў гэты вобраз выкарыстаць і пры стварэнні экслібрыса для яго, што і было зроблена.

Рабіў для Уладзіміра Караткевіча экслібрысы і Мікола Купава. Першы ён выканаў у 1971 годзе ў тэхніцы афарту, выкарыстаўшы выяву «Пагоні» і цытату з верша «Багдановічу»: «Ёсць і ў вас, як і ў іншых, святыня. Не давайце святыні псам! Не давайце з яе глуміцца...»

Уладзімір Басалыга, які ілюстравваў зборнік «Мая Іліяда», выканаў экслібрыс з выявай Кастуса Каліноўскага.

Зносіны Караткевіча і мастака Вячкі Целеша з нагоды стварэння экслібрысаў часткова адлюстраваліся ў іх ліставанні. Мастак аддрукаваў тыраж — 200 экзэмпляраў, адаслаў пісьменніку і атрымаў у пісьме адказ, што экслібрыс вельмі спадабаўся: «Вячка, я б наклеіў на ўсе кніжкі, але ж не хапае, ці можаш яшчэ

надрукаваць?» Целеш рабіў дадрук і адпраўляў Караткевічу. Той пытаўся, колькі трэба за гэта заплаціць. Вячка ж грошай не браў, але кожны раз, калі ў Караткевіча выходзіла кніга, асобнік пісьменнік абавязкова адпраўляў мастаку.

Асаблівую цікавасць выклікаюць кнігі з аўтографамі, якія належалі Караткевічу. Сярод іх ёсць сапраўдныя рэліквіі. Так, на музейнай вітрыне прадстаўлена выданне, якое юны Валодзя атрымаў у падарунак ад бацькоў на дзень нараджэння ў 1942 годзе. Гэта кніга пра экспедыцыю — «Дваццаць сем месяцаў на дрэйфуючым караблі «Теор-гій Сядоў»». Сям'я тады была ў эвакуацыі, раздзеленая. Адмыслова набытую кнігу бацькі даслалі сыну са словамі, напісанымі пад вокладкай: «Чытаючы гэтую кнігу, старайся быць такім жа, як удзельнікі гэтай экспедыцыі. Твая мама» і «Хай гэты падарунак будзе ўспамінам аб Вялікай Айчыннай вайне па знішчэнні гітлераўцаў. 18.11.42 г. Твой тата». Сярод аўтографаў ёсць і словы настаўніцы юнага Караткевіча: «Вовачку, майму найлепшаму вучню». Кацярына Іванаўна Грыневіч была першым чалавекам, якому юны паэт паказаў свае вершы.

Прадстаўлены на выстаўцы і выданні з аўтографамі сяброў класіка. У надпісе Рыгора Барадуліна акрамя гумару — і ацэнка значэння асобы пісьменніка для літаратуры: «Гонару і сумленню нацыі, апоры прыгожага пісьменства Беларусі, сябру Уладзіміру Караткевічу са схіленай галавой, кленчачы, як перад абразам. Рыгор». Васіль Быкаў падпісаў кнігу «Пайсці і не вярнуцца» так: «Дарагі Валодзя! Каб усе добрыя, хто пайшлі, вярталіся, а злыдні — каб ніхто і ніколі. Васіль Быкаў. 79 год».

Нагодай усміхнуцца для ўважлівага наведвальніка будзе аўтограф пісьменніка на ўласнай кнізе «Чорны замак Альшанскі», адрасаваны самому сабе: «Пачціваму авантурысту Уладзіміру С. Караткевічу ад аўтара на добры ўспамін. 6 лютага 84 года», і пазначана: «Сігнальны экзэмпляр». Сярод аўтографаў дарагіх людзей — запіс жонкі на кнізе «Беларускі экватар»: «Дарагі Валодзя! У гэтай кніжцы забылі напісаць пра тое, што «Экватар»

злучыў нас. Валя. 1.10.81 года». У гэтым выданні адлюстраваны значныя ў айчынай гісторыі падзеі і мясціны. Вядома, што Уладзімір часта выпраўляўся ў працоўныя экспедыцыі па Беларусі разам з жонкай, якая працавала ў Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы НАН Беларусі. Пэўна, Валянціна Браніславаўна мела на ўвазе, што іх злучыла любоў да спадчыны роднага краю.

У асабістай бібліятэцы Уладзіміра Караткевіча захоўваліся і старадаўнія кнігі. Некаторыя з іх прадстаўлены на выстаўцы (з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры): Мінея маскоўскага выдання XIX стагоддзя і «Гісторыя беларуска-крэўскай кнігі» Вацлава Ластоўскага. Ёсць і рукапісныя, у тым ліку

Экслібрыс Вячкі Целеша.

Псалтыр, на старонцы якога — экслібрыс, выкананы Уладзімірам Караткевічам.

Акуратна завостраныя алоўкі ў адмысловай бляшанай скрынцы, папера, на якой пісьменнік не паспеў нічога стварыць, ручка, зробленыя сябрамі Караткевіча з яго выявай і гумарным надпісам плакат — гэтыя рэчы прадставіла для часовай экспазіцыі сям'я Алены Сінкевіч, захаваўшы іх спадчыны класіка. Выстаўка працуе да 17 студзеня.

Яна БУДОВІЧ, фота аўтара

Дарагія выявы

Жывапісныя палотны з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, рэдкія выданні з бібліятэкі Уладзіміра Караткевіча і яго асабістыя рэчы, рукапісы твораў з малюнкамі з Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі, ілюстрацыі да кніг, тэатральныя афішы і сцэны тэатральных пастановак Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь, эскізы касцюмаў да спектакля «Ладдзя Роспачы» Валерыя Рачкоўскага ў Беларускім дзяржаўным тэатры лялек і многія іншыя ўнікальныя матэрыялы, датычныя жыцця і творчасці пісьменніка, прадстаўлены на часовай літаратурна-мастацкай экспазіцыі «Уладзімір Караткевіч у выяўленчым мастацтве», якая адкрылася да яго юбілею ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Мастацкае рашэнне куратар выстаўкі Паліна Саўген увавобіла ў чатырох тэматычных блоках, на якія падзелена музейная прастора.

Асоба Уладзіміра Караткевіча ў мастацтве

Жыццё некаторых знакамітых творцаў пачынае міфалагізавацца тады, калі яны адыходзяць. Уладзімір Караткевіч стаў легендай яшчэ пры жыцці, многія мастакі стваралі работы, прысвечаныя пісьменніку, калі ён мог іх пабачыць. Так, «Партрэт Уладзіміра Караткевіча» Міхаіла Будаева стаў дыпломнай работай маладога выпускніка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер — Беларуская акадэмія мастацтваў. — Заўв. аўт.) ў 1982 годзе. Тады ж Леанід Дударэнка стварыў работу «Беларускія пісьменнікі. Васіль Быкаў, Уладзімір Караткевіч, Ніл Гілевіч». Сяргей Вакар працаваў над скульптурай «Партрэт пісьменніка Уладзіміра Караткевіча» з 1969 па 1978 год. Але і пазней асоба творцы шмат пераасэнсоўвалася. Работа Уладзіміра Тоўсціка «Памяці Караткевіча» (1986) падае вобраз стваральніка раманаў пра беларускую мінуўшчыну нібыта авяным аэролам старадаўняй містыкі. Карціны гэтыя ствараюць уяўленне пра тое, якім быў пісьменнік у розныя перыяды жыцця.

Мастацкія старонкі гісторыі

Шырока прадстаўлены ў вітрынах экспазіцыі работы мастакоў, якія ілюстравалі мастацкія выданні

З фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Малюнак Уладзіміра Караткевіча.

пісьменніка: графічная работа Віктара Мікіты да зборніка паэзіі У. Караткевіча «Мая Іліяда» (1983), малюнок Генадзя Грака, Міколы Купавы ды іншых. На адной з музейных паліц можна «наведаць» творчую лабараторыю пісьменніка. Увазе прапануецца і ўнікальны экспанат — верстка «Маёй Іліяды». На старонцы з вершам «Бахайская чарапах» — пазнакі, зробленыя рукой аўтара, а таксама дапісаныя алоўкам радкі.

Унутраны свет пісьменніка

Упершыню ў музеі прадстаўлены рукапісы Уладзіміра Караткевіча з малюнкамі, зробленымі на палях. Гэта арыгіналы з фонду аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Аднымі з самых каштоўных

матэрыялаў з'яўляюцца і малюнкi Уладзіміра Караткевіча, якія трапілі ў фонды музея з архівам Рыгора Барадуліна. Гэта постаць паўстанца, які нібыта вырываецца з полымя, што шугае за яго спінай і, можна меркаваць, не збіраецца проста так развітвацца з жыццём, але дорага яго прадаць: позірк вачэй — адчайны, у кожнай руцэ — зброя. На іншым аркушы, хутчэй за ўсё, сам пісьменнік побач са сваім гадаванцам — мядзведзікам, які ўзняўся на заднія лапы. Гаспадар настолькі яму давярае, што без ніякай асцярогі паклаў далонь у разяўленую пашчу... Побач — асабістыя рэчы пісьменніка: цыгарэтніца, керамічныя кубачкі ручной работы і турка для заварвання кавы, чорцікі з яго хатняй калекцыі.

Асэнсаванне творчасці Караткевіча праз мастацкія працы і тэатральныя пастаноўкі

Прадстаўлены на выстаўцы тэатральныя афішы, сцэны тэатральных пастановак «Сівая легенда» і «Дзікае паляванне караля Стаха» (апошняя была паказана пад адкрытым небам у Траецкім прадмесці ў 1978 годзе), эскізы касцюмаў да пастановак па п'есах Уладзіміра Караткевіча з фондаў Музея тэатральна-музычнай культуры багата ілюструюць творчасць пісьменніка, якая выходзіць далёка за межы чыста літаратурнага мастацтва.

Акрамя таго, наведвальніку прапануецца згадаць: гадоўнае, што натхняла Уладзіміра Караткевіча на творчасць, — гэта невычэрпная, безумоўная любоў да Бацькаўшчыны і яе гісторыі, а таксама вера ў свой народ. Будучы ўжо цяжка хворым, улетку 1984 года Уладзімір Караткевіч здзяйсняе падарожжа па ўлюбёных месцах радзімы: у кампаніі з мастаком Пятром Драчовым і фотамастаком Валянцінам Ждановічам выпраўляецца ў водную вандроўку па Прыпяці. Дзве работы Пятра Драчова «Падарожжа па Прыпяці» і «Рака Прыпяць у месцы ўпадзення р. Смердзь» перадаюць характэрнае роднага краю, з якім развітваўся пісьменнік у сваё апошняе лета...

Яна БУДОВІЧ, фота аўтара

Спляценне маладосці і сцэны

«Тэатральны куфар, БДУ — 2020» прыверкаваны да 100-годдзя УНОВІС — авангарднага мастацкага аб'яднання, створанага Казімірам Малевічам у Віцебску. У фэсце вырашылі паўдзельнічаць звыш 100 артыстаў з Беларусі, Расіі, Ірана і Бразіліі. У выніку ў праграме — 12 аматарскіх і прафесійных спектакляў, і асноўныя з іх праходзяць на сцэнах Мінска. З замежнымі пастаноўкамі гледачы знаёмяцца на YouTube-канале фестывалю.

Безумоўна, у параўнанні з праграмамі мінулагадніх фестывалёў сёлетня выглядае больш чым сціпла. Але, як і заўсёды, ёсць на што паглядзець. Тым больш што ў 2020 годзе арганізатары вярнулі магчымасць свабоднага ўваходу і наведвання па папярэдняй рэгістрацыі — усё з улікам эпідэміалагічнай сітуацыі. Між тым і дэгэтуль была абрана разумная цэнавая палітыка, каб уваход мог дазволіць сабе кожны жадаючы. Доўгі час «Тэатральны куфар» увогуле быў бясплатным, на некаторых спектаклях збіраліся натоўпы па дзве тысячы чалавек. І ўсё ж магчымасць праводзіць «Тэатральны куфар» і рабіць яго даступным, нягледзячы на перашкоды, існуе не ў апошнюю чаргу дзякуючы Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту — заснавальніку і арганізатару фестывалю.

Дарэчы, змены ў арганізацыі і праграме закранулі і конкурсны складнік. Сёлета вызначаць толькі ўладальніка Гран-пры «Тэатральнага куфара, БДУ — 2020». У галасаванні прымаюць удзел гледачы: яны запяўняюць бюлетэні пасля прагляду спектакля. Паміж чым даводзіцца выбіраць?

Ад дачкі Малевіча да Чэхава

Адкрыў фестывальную праграму 2 снежня неаблет «Уна дачка Казіміра» ў выкананні маладзёжнага тэатра «Кола» Цэнтра культуры «Віцебск». Падчас спектакля, рэжысёрам якога выступіў Уладзіслаў Цвікі, гледачы маглі назіраць пераўвасабленне акцёраў у арт-аб'екты. «Уна дачка Казіміра» — гэта асацыяцыя з супрэматычным балетам, паказаным у лютым 1920 года ў адзін вечар з футурыстычнай операй «Перамога над сонцам», які таксама стаў кропкай адліку авангардных ідэй у Віцебску. «Метамадэрнісцкае прадстаўленне «Уна дачка Казіміра» — гэта выхад за межы супрэматычных форм у вобласць чыстай метафізікі, дзе душа дачкі Малевіча ажывае разам з яго віцебскай працай», — адзначылі напярэдадні арганізатары фестывалю. Спектакль прайшоў у Ліцэі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Таксама ў дзень адкрыцця і таксама ў Ліцэі БДУ адбыўся паказ спектакля «Цар Эдып» паводле трагедыі Сафокла. Гледачы ўбачылі ігру акцёраў тэатра-студыі «7 ПАВЕРХ» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў пад кіраўніцтвам рэжысёра Зінаіды Пасюцінай.

У арт-прасторы *HIDE* аматары тэатра завіталі дзеля пастаноўкі Андрэя Саўчанкі «Азірніся ў гневе» паводле аднайменнай п'есы Джона Осбарна: у свой час твор выклікаў наймацнейшы грамадскі рэзананс. Тэатр «На балконе» (Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт) прапанаваў свой пункт гледжання на твор.

У чацвер у Ліцэі БДУ тэатральная майстэрня «Па факце» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў прадставіла пастаноўку «Клятвенныя дзеі». Дзеянне адбываецца ў нашы дні на ўскраіне

Тыраны — сталіцы Албаніі. 3-за кроўнай помсты ў гэтым мястэчку амаль не застаўся мужчын, многія дамы страцілі галоў сваіх сем'яў, але ж гаспадаром хтосьці быць павінен?! І гэта бурнешы — жанчыны, на чыю галаву выпаў гонар стаць старэйшымі. Яны атрымліваюць усе правы і сацыяльныя прывілеі мужчын: паводзяць сябе як мужчыны, апранаюцца належным чынам і ў пэўным узросце губляюць апошнія рэшткі жаночасці. Пра гэта гледачу распавялі на прыкладзе адной албанскай сям'і. Як яна жыве, з якімі цяжкасцямі змагаецца, з якімі забаронамі і законамі сутыкаецца — пра гэта твор Алега Міхайлава, які паставіла Ганна Якаўлева.

«Чэхантэ. Хірургія» — паказ спектакля пад такой назвай прайшоў у арт-прасторы *HIDE*. Стваральнікі — рэжысёр Вячаслаў Сашчэка і тэатральная майстэрня «Студіозы» БДУКМ. «Чэхантэ, Шампанскі, Гайка № 6, Грак, Чалавек без селязёккі, Нехта, Архіп Індзейкін — усё гэта літаратурныя псеўданімы Антона Чэхава. Столькі вясёлых асоб у аднаго чалавека, столькі смешных апавяданняў. Хто хаваецца за гэтымі імёнамі? Часта з-за гумару Чэхава-пісьменніка прагледжваецца сумны пільны позірк Чэхава-лекара, які са спачуваннем даследуе «хваробы» чалавечыя. Што ж за хваробы? Спектакль «Чэхантэ» пабудаваны не толькі на знакамітых апавяданнях Чэхава, але і на думках пісьменніка з дзённікаў і запісных кніжак, цытатах з апавесцей і п'ес. Так на нашых вачах доктар Чэхаў піша гратэсчную гісторыю хваробы грамадства», — лічаць стваральнікі.

Сцэна са спектакля «Птушкі».

Фестывальная афіша

Па традыцыі ў фестывалі ўдзельнічаюць і прафесійныя калектывы. У іх ліку «Тэатр дакумента Ганны Сулімы» БДУКМ. Яго артысты падрыхтавалі дакументальны перформанс «Запісная» (сёння ў арт-прасторы *Hide*). У аснову пастаноўкі лёг унікальны дакумент, няскончаны дзёнік вязня гродзенскага гета, які вёўся з 12 лютага па 8 красавіка 1943 года. Знойдзены на руінах горада каталіцкім святаром у канцы Другой сусветнай вайны, праз некаторы час ён быў апублікаваны і перакладзены з польскай на тры мовы. Зараз гэты гістарычны дакумент захоўваецца ў Ватыкане. Імя аўтара невядома, але, мяркуецца, яму было каля 40 гадоў.

Таксама сёння ў Ліцэі БДУ — «У пошуках дурня» па матывах п'есы «У пагоні за дурнем» Уладзіміра Жарабцова. Рэжысёр — Ганна Шэлепава, на сцэне будуць выступаць акцёры тэатра «АРТ» (Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Наваполацк). Анансуюць спектакль так: «У мэрыі аднаго маленькага гарадка — нечарговае пасаджэнне. Тэма яго вельмі экстравагантная... Некаторы час таму аднаго маладога чалавека Івана Гараніна выгналі з мясцовай школы,

Сцэна са спектакля «Чэхантэ. Хірургія».

палічыўшы поўным дурнем. Таму Іван быў вымушаны з'ехаць у сталіцу і пачаць новае жыццё. Стварыў свой бізнес і разбагацеў. І зараз, калі мінуў час, вырашыў падтрымаць таго, хто цяпер лічыцца дурнем, выплаціўшы яму велізарную суму. З такой прапановай ён звярнуўся да членаў гарадскога савета. Яны і павінны вырашыць, хто з іх дурень».

Заўтра тэатральнае майстэрства пакажуць юныя акцёры дзіцячай тэатральнай майстэрні «АГА» Мінскага дзяржаўнага палаца дзяцей і моладзі, якія выступаць са спектаклем «Птушкі» (Ліцэй БДУ). Аўтарам і рэжысёрам стала Алена Яркевіч. На пастаноўку запрашаюцца гледачы ад шасці гадоў.

Закрывае фестываль спектакль «Баладына» тэатра «На балконе» (БДУ). Аўтар твора Юліўш Славацкі, рэжысёр Андрэй Саўчанка. «Баладына» была завершана ў снежні 1834 года, а выдадзена праз пяць гадоў у Парыжы. Драма ўзнікла ў эміграцыі падчас дыскусій аб прычынах нядаўняга разгрому лістападаўскага паўстання і дэбатаў аб агульнай гісторыі і будучым лёсе народа. Паэт злучыў у творы рэалізм і фантастыку, засяродзіўшыся на аналізе характараў і ўчынках герояў. У выніку расказаная на фоне казачных падзей гісторыя пра дзвюх сясцёр — Баладыну і Аліну — стала вельмі папулярнай. Яна аказала вялікі ўплыў на нацыянальную культуру, а відовішчныя тэатральныя пастаноўкі натхнялі і захаплялі цэлыя пакаленні. Па сюжэце сёстры жывуць з маці ў беднай хаце ў лесе. Гаплана, каралева возера Гопла, закаханая ў Грабца — каханага Баладыны. З-за сваёй рэўнасці яна ўмешваецца ў чалавечыя справы і блытае лёсы герояў. Адночы слуга Гапланы Скерка прыводзіць у лясную хату багатага каралевіча Кіркора. Гаплана спадзяецца, што Кіркор закахаецца ў Баладыну — і тады Грабец застанеца з ёй. Аднак воляю Скеркі каралевіч закахаўся ў абедзвюх сясцёр адразу. Каб вырашыць, чым мужам стане Кіркор, дзяўчаты спаборнічаюць у зборы малін: Кіркор стане мужам той, якая першая назбірае поўны збан. Калі выяўляецца, што выйграла Аліна, Баладына забівае сястру... Прага ўлады, павольнае ператварэнне ў сапраўднага злачынцу і зацятая барацьба добра са злом з'яўляюцца асноўнымі матывамі трагедыі.

Даведка «ЛіМа»

Фестываль «Тэатральны куфар» праводзіцца ў БДУ з 2004 года. Штогод на мерапрыемства збіралася да 20 тэатраў, больш за 250 удзельнікаў з розных краін свету, 12 000 гледачоў. За гады існавання ў фестывалі прынялі ўдзел каля 230 тэатраў з 65 краін свету.

Фестываль адзіны ў Беларусі мае статус міжнароднага, з 2006 года ўваходзіць у склад Міжнароднай асацыяцыі ўніверсітэцкіх тэатраў, з 2008 года — у выканаўчы камітэт асацыяцыі.

У 2011 годзе ўключаны пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь у афіцыйны рэестр фестывалёў, якія праводзяцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. У 2012 годзе прызнаны «Брэндам года» і становіцца арганізатарам найбуйнейшага сусветнага тэатральнага кангрэса пад эгідай Міжнароднай асацыяцыі ўніверсітэцкіх тэатраў (AITU-IUTA).

Па выніках высокай арганізацыйнай культуры «Тэатральны куфар БДУ» тройчы намінаваны на спецыяльную прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзячам культуры і мастацтва.

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фота з сайта фестывалю

Сцэна са спектакля «У пошуках дурня».

«Фаўст» — паміж ілюзіяй і рэальнасцю

21 лістапада ў Вялікім тэатры адбылася прэм’ера оперы «Фаўст». Спектакль стаў першай пастаноўкай на гэтай сцэне пасля месячнага перапынку, выкліканага складанай эпідэміялагічнай сітуацыяй. Мы наведаль прэм’еру і гатовы падзяліцца ўражаннямі.

Для пастаноўшчыцы Ганны Маторнай праца над «Фаўстам» стала дэбютам на сцэне Вялікага і адначасова кропкай, якая завяршае 10-гадовы перыяд рэжысёрскай дзейнасці. Дагэтуль Ганна Дзмітрыеўна ставіла ў асноўным у Музычным тэатры, дзе адзначылася такімі спектаклямі, як «Паяцы», «Мая цудоўная лэдзі», «Баль у Савой» і шэрагам іншых.

Новая работа рэжысёркі — класічная опера Шарля Гуно з адпаведнымі партытурай і лібрэта, якія крыху скарацілі, каб глядач/слухач асабліва не сумаваў. За аснову ўзялі кананічную апошнюю рэдакцыю оперы і французскі тэкст Жуля Барб’е і Мішэля Карэ, разумець які дапамагаюць рускамоўныя субцітры. «Мы захавалі практычна ўсю партытуру, за выключэннем дэталей», — сказала пастаноўшчыца на прэс-канферэнцыі, што адбылася непасрэдна перад прэм’ерай.

Атрымліваецца, і ў музычным, і ў паэтычным плане перад намі класічны твор XIX стагоддзя. Нават па працягласці ён блізкі да арыгінала: нягледзячы на скарачэнні, опера, уключаючы перапынкі, доўжыцца каля трох з паловай гадзін. Тым не менш на прэс-канферэнцыі і пастаноўшчыца, і балетмайстар (Наталія Масквічова) паабяцалі гасцям новы, нестандартны погляд на класічную гісторыю. У чым ён выяўляецца?

У першую чаргу гэта перанос часу дзеяння бліжэй (але не ўшчыльную) да нас, людзей XXI стагоддзя. Цяпер доктар Фаўст — наш сучаснік, а Маргарыта, яе брат Вялянцін і паклоннік Зібель — насельнікі Германіі 1935—1945 гадоў. Усё гэта натуральным чынам адбіваецца на сцэнаграфіі. Акрамя таго, хоць сюжэт у агульных рысах нескрануты, у дэталях ён перароблены і трактуецца зусім па-іншаму.

Пачынаецца спектакль, як і класічны тэкст, Пралогам у кабінце сталага Фаўста. Толькі ў нашым выпадку гэта не «кабінет сярэднявечага вучонага з гатычным акном і сталом з затухаючай лямпай», а агромністая «астра-фізічна-хімічная» [устаўце свае варыянты] лабараторыя-абсерваторыя купальнай формы з гіганцкім тэлескопам у цэнтры. Туды і сюды ходзяць людзі ў белых халатах і ўсё нешта чыркаюць у сваіх сшытках, урываюцца школьнікі з экскурсіяй, фатаграфуючы абсталяванне на смартфоны, а ўладальнікі індывідуальных абанементаў мітусяцца вакол тэлескопа.

Карацей, з першых секунд аўтары дэманструюць глядачам увесь маштаб актуальнай пастаноўкі. Тут у нас адразу ўсе асноўныя «фішкі» спектакля: вялікая колькасць людзей на сцэне, мультымедыйнасць (праз тэлеманіторы і вялікія камп’ютарныя пракцыі), а таксама «вельмі рухомая», са слоў пастаноўшчыцы, дэкарацыя. Яна ўяўляе сабой высачэзны паўкупал, складзены з некалькіх «долек», якія з унутранага боку пакрыты матэрыялам нахштальт бляхі. Канструкцыя прысутнічае ў тым ці іншым выглядзе ва ўсіх без выключэння сцэнах.

Трэба сказаць, што навукова-касмiчны антураж, які аўтары абралі для першай сцэны, нечакана і надзвычай

добра падыходзіць да музыкі Гуно ва ўступе! Сапраўды, ёсць у ёй штосьці касмічнае, што аўтарам удалося расчуць. Асабліва выразна гэта адчуваецца, калі па няроўнай «бляшанай» паверхні пачынае павольна плыць пракцыя нейкага нябеснага цела. Што сказаць, выдатная знаходка мастака Вячаслава Окунева!

Але, на жаль, не ўсё так гладка. Усё ж ёсць пытанні да мастацкага афармлення. На вошта, напрыклад, у такой цудоўнай «аналагаваі» сцэнаграфіі Пралога выкарыстоўваць тэлеманіторы з нізкакасным «лічбавым» відэарадам? Абсалютна неабавязкова праз спектакль ставіць на сцэну тэлевізары, калі іх выкарыстанне ніяк не працуе на агульную ідэю. Тут яны відавочна выконвалі функцыю прыкметы часу, але хапіла б і смартфонаў школьнікаў.

Акрамя таго, у новай пастаноўцы аўтары празмерна захапіліся пракцыямі. Прычым рэчы, якія праецыруюцца на сцэну, па мастацкіх якасцях нагадваюць машынна-створаныя альбо «стокавыя» эфекты для якой-небудзь таннай праграмы відэаамантажу. Зразумела, што ўтрымліваць увагу глядача класічнымі метадамі на працягу трох з паловай гадзін складана. Таму, каб не зніжаць уцягнутасці ў працэс, праектар, туруючы драматургію, час ад часу транслюе тыя ці іншыя карцінкі-вобразы. Дзе-нідзе яны і праўда вельмі дарэчы, але далёка не заўсёды. Ну і, канечне, трэба звярнуць увагу на якасць такіх карцінак, бо яна занадта нізкая.

Дык вось, па ўсіх прыкметах паспяховы вучоны Фаўст, напэўна, з нядрэнным акладам і кучай спраў раптам зрываецца і па-французску заяўляе: «Праклінаю я жыццё, веру і ўсе навукі! Праклінаю я гонар! Сваё цяпенне праклінаю! Да мяне, злы дух! Да мяне!» Інакш кажучы, абрыдзела яму гэтая праца, гэтая бясконная «бытавуха». Менавіта такі сэнс надае сцэне Ганна Маторная.

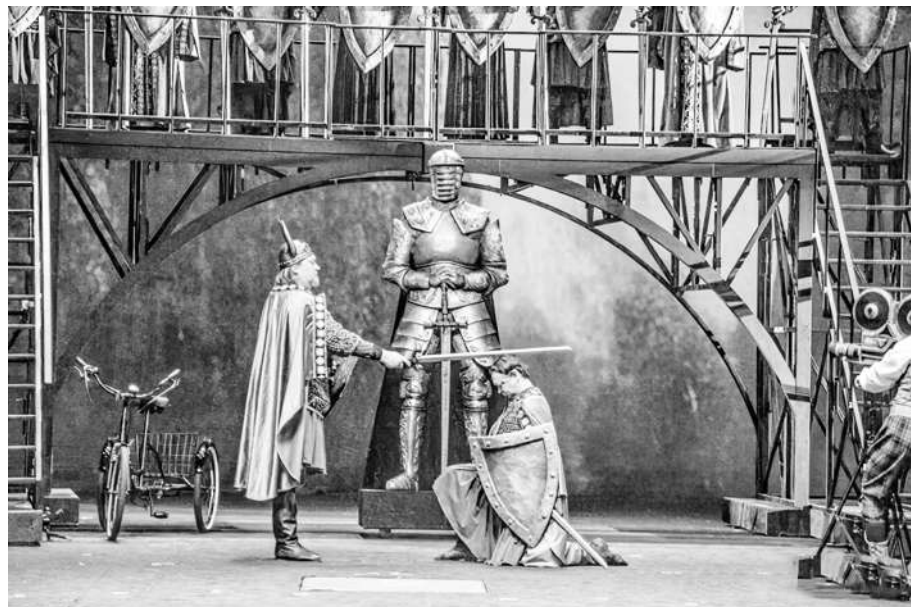
Тэзіс пацвярджаецца і неаднаразовымі выказваннямі рэжысёркі наконт ідэі новай пастаноўкі. ««Фаўст», які мы прапануем глядачам, паказвае, дзе тая мяжа, што раздзяляе ілюзію і рэальнасць», — кажа Ганна Дзмітрыеўна. Прычым пад «рэальнасцю» разумеецца якраз быт — процілегласць фантазіі і марам.

Фаўст зрываецца, Мефістофель з’яўляецца, і, як кажучы, панеслася. Доктар абзаводзіцца маладым целам, а д’ябал — новай душой. Маладое цела, дарэчы, нейкае дзіўнае. Не, акцёр Тарас Прысяжнюк у парадку, да яго пытанняў няма, а вось касцюм... у яго спецыфічны. Чамусьці малады Фаўст — гэта байкер, і ён, не паверыце, на байку! У яго чорная скураная куртка, чорныя скураныя штаны і футболка з прынтэм «чырвонае полымя». Атрымліваецца нейкая ўтрыраваная маладосць, выглядае крышку недарэчна. І тым не менш...

Дзеянне пераносіцца ў Германію 1930—1940-х. Па сюжэце ідуць здымкі фільма, на сцэне народны кірмаш. Рэжысёр фільма — «нестудэнт» Вагнер. Гэта зроблена, каб паказаць традыцыйную сцэну народных танцаў максімальна аўтэнтычна, але пры гэтым асабліва не аддаляцца ад абранага «хранатопу». Яшчэ, канечне, такім чынам нам намякаюць на галоўную тэму мяжы ілюзіі і рэальнасці.

Тут жа і першыя балетныя нумары (супермасавыя), і харавыя партыі. Пастаноўшчыца абяцала «да 100 чалавек адначасова на сцэне». Не бяромся сцвярджаць, але, магчыма, гэта менавіта тое месца ў спектаклі. Выглядае ўсё пышна, сакавіта, страката. Добра спрацавалі і балетмайстар Наталія Масквічова, і мастак Вячаслаў Окунеў, і самі выканаўцы. Карацей кажучы, вока радуецца.

Цяпер перанясёмся зноў у другі акт, які амаль цалкам прысвечаны каханню Фаўста

і Маргарыты. І, ведаеце, узнікае пытанне: ці не варта было крыху змяніць тэкст? Проста гэткую колькасць кахання і любові, што ўтрымліваюць партыі герояў, рэальна цяжка вынесці. Арыгінальнае лібрэта належыць да эпохі рамантызму і цалкам адпавядае мастацкім законам таго часу, але зусім не адпавядае тым жа законам першай паловы XX стагоддзя і тым больш нашаму.

Вянчае акт сцэна, якая, прабачце, літаральна «зносіць дах» глядача. Маргарыта, стоячы на балконе ў паўпразрыстай начной кашульцы, дзеліцца з зорамі сваёй шчырай і гарачай адданасцю Фаўсту. Герой, пачуўшы хутка ўскараскваецца наверх, прыпадаючы ланітамі (інакш не скажаш) і вуснамі да грудзей сваёй каханкі. Яны падаюць на ложак, а зверху сыплецца канфеті. Заслона апускаецца. Аб мастацкай вартасці падобных рашэнняў мяркуюць самі, але зала рэагуе нястрымным захапленнем і авацыямі. Значыць, працуе!

Антракт. Тут хацелася б крыху сказаць пра труп. Усё ж тэатр, асабліва опера, — гэта ў першую чаргу акцёры. І акцёры дакладна малайцы! Прынамсі, якія выступалі на першым паказе. І Фаўст сталага ўзросту ў выкананні народнага артыста Сяргея Франкоўскага, і малады Фаўст Тараса Прысяжнюка адчуваюцца вельмі дакладна нават на вялікай адлегласці ад сцэны. Тое ж самае датычыцца Мефістофеля (Андрэй Сялюцін) і астатніх герояў. Асобна хацелася б адзначыць працу Марты Данусевіч, якая сыграла Маргарыту. Гэта пры тым, што ў пэўны момант рэпетыцыі не праводзіліся на працягу двух тыдняў, бо давалося сысці ў каранцін.

Антракт заканчваецца, вяртаемся на свае месцы Фаўст пакінуў Маргарыту, грамадства яе не прымае, а начальніца Марта хоча хутчэй пазбавіцца ад такой работніцы. Больш за тое, Маргарыта носіць у сабе дзіця! Па паратунак яна прыйдзе ў царкву. У гэтай сцэне «вельмі рухомая» дэкарацыя зноў праявіць сябе найлепшым чынам. Цяпер яна купал не абсерваторыі, а храма! Як зручна і як знаходліва! Што-што, а дэкарацыя атрымалася вельмі ўдала.

А зараз... Вітайце, самая славуная — і ў музычным плане, і ў плане пастаноўкі (таму што цалкам балетная) — сцэна «Вальпургіева ноч». Прабачце, «Мефістошоу «Вальпургіева ноч»». Д’ябал спакушае Фаўста забыць пра Маргарыту і запрашае яго ў кабарэ. Салодкая ілюзія замест горкай праўды (зноў гэты матыў). Тут трэба асаблівую ўвагу звярнуць на працу харэографа Наталлі Масквічовай. Балет быў пастаўлены за 5 дзён! Што ж, не Леанід Лаўроўскі, чью версію лёгка знайсці ў інтэрнэце, але дужа прыстойна.

Фаўст, пачуўшы голас Маргарыты, другі раз за спектакль разбурае мury. Цяпер гэта мury фантазіі, якія ўзвёў вакол яго дэман Мефістофель. Маргарыта сваёй малітвай «выратаўвае душу Фаўста», ілюзія распадаецца, і героі, прасякнутыя нябеснай любоўю, прачынаюцца ад сну.

Нябесны, незямны, самаахварны — эпітэты лятучай уласціваці. Вось і спектакль атрымаўся ў пэўным сэнсе лятучым, не зусім жывым, якімсьці абагульненым, хця аўтары быццам і стараліся зрабіць наадварот (напрыклад, наблізіўшы кантэкст да сучаснасці). Тым не менш квіткі распададзены, глядачы ў экстазе, а што яшчэ трэба?

Мікіта ШЧАРБАКОЎ
Фота Яна ХВЕДЧЫНА

Вынікі

Вогненнае мастацтва XII стагоддзя

Імя Мікалая Кузьміча мы ўпершыню сустракаем у падручніках па гісторыі Беларусі. Самая галоўная праца ўнікальнага мастака-ювеліра з Брэста — адноўлены крыж Еўфрасіні Полацкай. Праца доўжылася чатыры гады і была завершана ў 1998-м. Годам раней ювелір атрымаў прэмію «За духоўнае адраджэнне» і званне «Чалавек года». З 2005-га пяць гадоў ўзначальваў Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза мастакоў. А ў 2010-м майстар вярнуўся да сваёй самай маштабнай і вядомай працы — з часам захацелася ўдасканаліць вынік, прыйшло больш дакладнае разуменне, як павінен выглядаць знакі крыж.

У размовах з журналістамі Мікалай Кузьміч адмаўляецца ад гучнага тытула «другога Лазара Богшы», кажучы пра сябе проста: мастак, які працуе з металам. Майстар адзначае, што ў працы яму спадарожнічае адчуванне шчасця. Ён стварае розныя ювелірныя вырабы: і ўпрыгажэнні, і іконы. Але замаўляюць яму рэчы даволі рэдка — мастак лічыць, што куды прасцей прадаць ужо створанае.

Мікалай Кузьміч быў адзіным у Беларусі майстрам, які валодае тэхнікай перагародкавай эмалі XII стагоддзя. Але цяпер у яго ёсць паслядоўнікі. Адзін з іх — сын Пётр, які таксама працуе ва ўнікальнай тэхніцы. Пра яе асаблівасці і ўласныя падыходы да жыцця і творчасці Мікалай Кузьміч распавёў карэспандэнту «ЛіМа».

— З чаго пачалося ваша захапленне мастацтвам?

Фота з сайта vb.by.

Мікалай Кузьміч.

— Хацелася б верыць, што яно мае нябачныя духоўныя сувязі і перадаецца ў спадчыну. Мой дзед Нікіфар быў вядомым кавалём, ліцейных спраў майстрам, капаў студні, меў сталярную майстэрню і быў уладальнікам раскошных вусоў. А ўвогуле — майстрам ва ўсіх справах. Меў вялікі хутар. Мая мама Ніна валодала вытанчаным густам, добра вышывала і вязала кручком. У дзяцінстве займалася роспісам на сценах. І хочацца думаць, што

іх імкненне да прыгожага перадалося і мне.

— Што самае складанае ў тэхніцы перагародкавай эмалі, у якой у Беларусі працуе толькі вы?

— Сама па сабе тэхніка перагародкавай эмалі не такая ўжо і складаная. Патрэбна ўсяго толькі школа і культура часу, у якім вы працуеце. Але так адбылося, што ў XII стагоддзі тэхніка згасла. Так, гэта самая карпатлівая і дарагая тэхніка. Тут цэлая філасофія: праца з перагародкай, прыпайка перагародкі, кладка эмалі, праца з колерам, з малюнкам і, самае галоўнае, маштаб (памер работы) — усё залежыць ад энергіі майстра і пастаўленай задачы, ну і, вядома, школы, якую даводзіцца напрацоўваць самому. Мне пашчасціла мець зносіны з Таццянай Іванаўнай Макаравай, доктарам навук, мастацтвазнаўцам РАН, якая вывучыла ўсю спадчыну Старажытнай Русі. Дзесьці дапамагло і гэта. Царства ёй нябеснае і Вечная памяць.

— Як змяніўся падыход да мастацтва пасля вашай самай вядомай работы — Крыжа Еўфрасініні Полацкай?

— Крыж прападобнай Еўфрасініні Полацкай і Лазар Богша... З яго майстэрні выйшаў твор, што лічыцца вяршыняй старажытна-візантыйскай перагародкавай эмалі Старажытнай Русі. У мяне была толькі нясмелая спроба дакрануцца да гэтага часу. Паступова з'явілася любоў да матэрыялу і спадчыны, якую мы страцілі.

— Ці лічыце вы крыж галоўнай работай для сябе, для свайго творчага шляху?

— Крыж вядомы, пра яго гавораць, і гэта адпраўная кропка ўсяго майго жыцця.

— Ці ёсць нейкая тэма, да якой вы вяртаецеся ў творчасці? Над чым працуеце цяпер?

— Для сябе нечакана адкрыў мастацтва выемчатай эмалі, мастацтва ліній, малюнка і плямы. Мне аднолькава цікава працаваць і з упрыгажэннямі, і з іконай, хоць яны абсалютна розныя па духу.

— Ваша праца напаўняе энергіяй або больш змушае яе аддаваць?

— У працы з матэрыялам прысутнічае ўзаемасувязь. Ты дапаўняеш матэрыял, матэрыял дапаўняе цябе. Эмаль — гэта вогненнае мастацтва, а агонь — сімвал жыцця.

— Ці аказала прафесія ўплыў на ваш характар?

— Цяжка адказаць на гэтае пытанне. Для маёй працы патрэбна вялікая самадyscyпліна і самаўдасканаленне.

— Летась у інтэрв'ю казалі, што ваша мара — каб у Мінску адкрылі невялікую галерэю, дзе выстаўлялі б творы ювеліраў. Як лічыце, наколькі гэта магчыма цяпер? Наколькі людзі цікавяцца мастацтвам?

— Сегмент аўтарскага ювелірнага мастацтва ў нас абсалютна не развіты. Пра гэта застаецца толькі марыць.

— Многія інтэрв'ю вы заканчвалі словамі аб тым, што вы шчаслівы чалавек. На ваш погляд, што такое шчасце?

— Шчасце — што ты жывеш, узаемадзейнічаеш з навакольным светам, а ў цябе ў душы гармонія і любоў.

Дар'я СМІРНОВА

Пацеха з меха Віталь ЖУРАЎСКИ

Ганарар

Гумарэска

Каля акенца паштовых паслуг у невялікай чарзе выпадкова апынуліся два пісьменнікі. Адзін з іх быў прызнаны і добра вядомы аўтар, другі толькі пачынаў друкавацца. Першы, калі падышла яго чарга, важна падаў свой пашпарт і ўголас заявіў:

— Я прыйшоў па ганарар. Выдайце мне, калі ласка!

Супрацоўніца пошты адлічыла пісьменніку пазначаную ў квітку суму. Старанна запіхваючы грошы ў нагрудную кішэню, той паціху адышоў ад акенца. Малады творца, што стаў у чарзе за ім, вырашыў ні ў чым не адставаць ад свайго масцітага калегі: сустраўшыся вачыма з касіркай, выпаліў, але ўжо не так галосна:

— Можна мне таксама атрымаць ганарар?

Вядомы пісьменнік, пачуўшы слова «ганарар», прыпыніўся каля выхада, павярнуўся і адшукаў позіркам таго, хто гэта прамовіў. Павольна падышоў і загаварыў мяккім голасам:

— Вітаю вас, шановны. Рады бачыць таварыша па пяры. Вы пісьменнік? Проза, вершы?

— Ну, што вы, які я пісьменнік... Так, пачынаючы літаратар, прозаі грашу...

— Літаратар не літаратар, а ганарары атрымліваеце, значыць, друкуюць вас, а гэта нешта значыць. Радзе, што падрастае творчая змена.

— Выходзіць, так, — малады аўтар зачырванеўся. — Бывае, раз-пораз у друку з'яўляюцца мае так званыя опусы...

— Гэта добра. А калі не сакрэт, колькі цяпер плаціць пачаткоўцам? Цікаўлюся чыста прафесійна.

— Драбязя...

І малады чалавек агучыў атрыманую суму.

— А многа ў вас было публікацый апошнім часам?

— Не вельмі, у двух нумарах выйшлі два апавяданні.

— Зразумела... А я пакуль што працую над новым раманам, таму таксама толькі два апавяданні прыстроіў у часопіс. І, што цікава, заплацілі нам аднолькава. Усё-ткі чаму пры налічэнні ганарару не ўлічылі майго таленту і заслуг?

Малады чалавек паспрабаваў супакойць мэтра:

— Напэўна, для бухгалтэрыі заслугі перад літаратурай не маюць значэння. За радок — цвёрдая такса.

Потым пасміхнуўся і дадаў:

— Тут мы з вамі на роўных...

— На жаль, так, — спахмурнеў вядомы пісьменнік. — Што ж... Усяго добрага.

— І вам да пабачэння...

Ужо адышоўшы ад пошты, прازیкі — што адзін, што другі — не абмінулі крамы. На тое і ганарар, каб запрасіць да сябе ў госці сяброў, зняць творчы цяжар! І здараецца ж такое — зноў апынуліся ў адным месцы. Толькі зараз малады стаў каля прылаўка першы — набываў пляшку гарэлкі.

Сталы пісьменнік не стаў трывожыць маладзейшага калегу. Увогуле, ён

спачатку збіраўся пачаставаць сяброў дарагім каньяком, але крыху падумаўшы, вырашыў па прыкладзе маладзейшага калегі задаволіцца «беленькай».

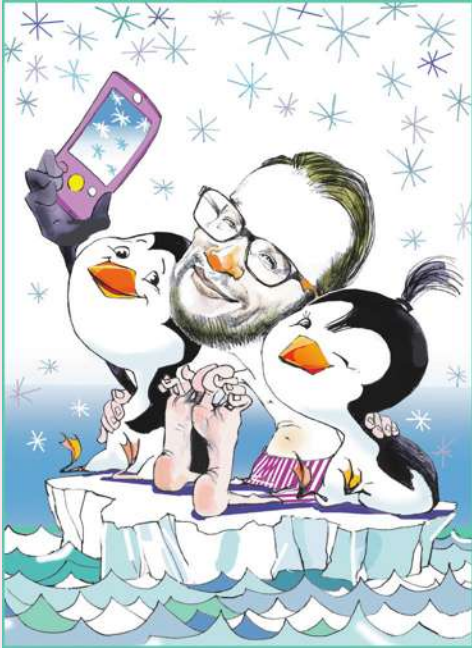
«А чаму б і не, — пра сябе разважаў майстар слова. — У яго два апавяданні і ў мяне таксама. Заплацілі нам аднолькава, дык навошта фанабэрыцца? Вось выйдзе мой раман, тады ўжо адназначна з мяне каньяк!»

Генадзь АЎЛАСЕНКА Без матэматыкі — труба!

Называлі — вар'ят, А я плыў да цябе праз Атлантыку. Мне паказвалі лічбы, А я пагарджаў матэматыкай.

Павел Міхалькевіч, «ЛіМ», № 39, 2020

Называлі — вар'ят, А я плыў да цябе праз Атлантыку. Мне паказвалі лічбы, а я пагарджаў матэматыкай. Ды дарэмна я ўсё ж выпускаў матэматыку з вёду. Праз Атлантыку плыў да цябе, А патрапіў ажно ў Антарктыду — Там жа холад такі: ледзь дыхні — і падхопіш прастуду, Вось таму я, браткі, наважаць матэматыку буду.

Малюнак Алега КАРПОВІЧА

Выходзіць з 1932 года			Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by			адказы сакратар — 377-99-72 аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98 аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98 аддзел мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16			Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.		
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»			Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by			Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.			Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друку 3.12.2020 у 11.00 Ум. друк. арк. 3,72 Наклад — 826		
Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА			Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 намеснік галоўнага рэдактара — 377-99-72			Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.			Друкерня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 3744 Д123456789101112 М123456789101112		
Рэдакцыйная калегія: Таццяна Арлова Алякс Бадак Дзяніс Барсукоў Віктар Гардзеі			Уладзімір Гніламёдаў Вольга Дадзіёмава Жана Запартыка Анатоль Казлоў Анатоль Крэйдзіч Віктар Кураш			Алесь Марціновіч Вячаслаў Нікіфароў Мікалай Чаргінец Іван Чарота Іван Штэйнер			Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.		